

EUROPA

FÖR STUDIE- OCH YRKESVÄGLEDARE
- en guide till information om studier och arbete i Europa

Internationella programkontoret 2008

REDAKTÖR: Nina Ahlroos

GRAFISK FORMGIVNING: Typisk Form designbyrå

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

INLEDNING

1. DEN EUROPEISKA DIMENSIONEN OCH VÄGLEDNINGENS BETYDELSE

2. REGLER, ÖVERENSKOMMELSER OCH FÖRBEREDELSE

2.1 FRI RÖRLIGHET I EUROPA

2.2 BESTÄMMELSER OCH AVTAL

2.2.1 Formella regler för studier

REGISTRERING, UPPEHÅLLSTILLSTÅND ELLER VISUM

SJUKFÖRSÄKRING

2.2.2 Formella regler för arbete

REGISTRERING, UPPEHÅLLSTILLSTÅND,
ARBETSTILLSTÅND ELLER VISUM

SJUKFÖRSÄKRING

AU PAIR

2.2.3 Gemensamma överenskommelser på utbildningsområdet

BOLOGNADEKLARATIONEN

LISSABONKONVENTIONEN

KÖPENHAMNSDEKLARATIONEN

ÖVERENSKOMMELSER I NORDEN

ENIC/NARIC

NATIONAL REFERENCE POINT, NRP

2.2.4 Gemensamma standarder för redovisning av meriter

ECTS

EUROPASS

YOUTHPASS

EQF

ECVET

EUROPEAN COMPUTER DRIVING LICENCE, ECDL

INTERNATIONELLT KÖRKORT

2.3 FÖRBEREDELSE

2.3.1 Guider/Checklistor

2.3.2 Översättning av betyg och intyg

2.3.3 Boende

2.3.4 Språktest

ENGELSKA

FRANSKA

TYSKA

SPANSKA

ÖVRIGA SPRÅK

2.3.5 Övrigt

2.4 TILLGODORÄKNANDEN OCH ERKÄNNANDEN

2.4.1 Olika typer av erkännanden

2.4.2 Tillgodoräknande av studier

GRUNDSKOLA OCH GYMNASIUM

HÖGSKOLA

2.4.3 Erkännande av kompetens på arbetsmarknaden

2.4.4 Validering 28

3. UT I EUROPA FÖR ATT STUDERA

3.1 STUDERA INOM ETT PROGRAM

3.1.1 ELEVER I GRUNDSKOLAN

COMENIUS

NORDPLUS JUNIOR

UNG OCH AKTIV I EUROPA

3.1.2 Elever på gymnasiet

COMENIUS

NORDPLUS JUNIOR

LEONARDO DA VINCI, PRAKTIK OCH UTBYTEN

ETT ÅR I FRANKRIKE,

ETT ÅR I SPANIEN, ETT ÅR I TYSKLAND/ÖSTERRIKE

UNG OCH AKTIV I EUROPA

ARBETSPLATSFÖRLAGD UTBILDNING (APU) UTOMLANDS

VISBYPROGRAMMET

ÖVRIGT

3.1.3 Studenter på högskolan

ERASMUS

COMENIUS ASSISTENTER

NORDPLUS

UNG OCH AKTIV I EUROPA

SVENSKA INSTITUTETS INDIVIDUELLA STIPENDIER

VISBYPROGRAMMET

STINT

3.1.4 Vuxenstuderande

GRUNDTVIG

NORDPLUS VUXEN

LEONARDO DA VINCI, PRAKTIK OCH UTBYTEN

VISBYPROGRAMMET

3.2 STUDIER PÅ EGEN HAND

3.2.1 Information om utbildning i andra länder

3.2.2 Grundskole- och gymnasieutbildning

SVENSK GRUNDSKOLEUNDERVISNING I UTLANDET

SVENSK GYMNASIEUNDERVISNING I UTLANDET

INTERNATIONAL BACCALAUREATE, IB

REGULJÄRA GYMNASIESTUDIER

I ETT ANNAT EUROPEISKT LAND

UTBYTESSTUDIER PÅ GYMNASIET

3.2.3 Högskoleutbildning

3.2.4 Språkutbildning

3.3 FINANSIERING AV UTLANDSSTUDIER

3.3.1 Utbytesprogram

3.3.2 Studiemedel

3.3.3 Studiemedel för språkstudier

3.3.4 Stipendier

4. UT I EUROPA FÖR ATT PRAKTISERA/ARBETA

4.1 PRAKTIK

4.1.1 Praktik inom utbildning

LEONARDO DA VINCI, PRAKTIK OCH UTBYTEN

ERASMUS

NORDPLUS

ARBETSPLATSFÖRLAGD UTBILDNING (APU) UTOMLANDS

VISBYPROGRAMMET

COMENIUS ASSISTENTER

YRKES- ELLER ÄMNESSPECIFIK PRAKTIK

4.1.2 Praktik för arbetssökande

LEONARDO DA VINCI

SIDAS RESESTIPENDIUM

HALLÅ PRAKTIKANT

PRAKTIK VID EU:S INSTITUTIONER

TRAINEE

4.1.3 Övriga länktips, praktik

4.2 ARBETE

4.2.1 Reguljärt arbete

ARBETSFÖRMEDLINGEN OCH EURES

UTLÄNDSKA ARBETSFÖRMEDLINGAR, REKRYTERINGSBYRÅER

TIDNINGAR OCH ANNONSER

SÖKA DIREKT

ARBETE INOM EU:S INSTITUTIONER OCH ORGAN

ÖVRIGA LÄNK TIPS, ARBETE

4.2.2 Kortare anställningar

SOMMARJOBB / SÄSONGSJOBB

NORDJOBB

AU PAIR

MILITÄR UTLANDSTJÄNST

4.2.3 Volontär

UNGDOMSVOLONTÄR

EUROPEISK VOLONTÄRTJÄNST

VOLONTÄRLÄGER

FÖRENINGAR OCH ORGANISATIONER

ATT TÄNKA PÅ

ÖVRIGA LÄNK TIPS, VOLONTÄR

5. INTERNATIONELLA MÖJLIGHETER FÖR VÄGLEDARE

5.1 DELTA I ETT INTERNATIONELLT STUDIEBESÖK

5.2 GÅ EN KURS PÅ INTERNATIONELL NIVÅ

5.3 PRAKTISERA GENOM "JOB-SHADOWING"

5.4 DELTA I INTERNATIONELLA KONFERENSER

5.5 LEDA ELLER VARA PARTNER I ETT INTERNATIONELLT PROJEKT

COMENIUS

GRUNDTVIG

LEONARDO DA VINCI

ERASMUS

NORDPLUS

5.6 DELTA I ETT VIRTUELLT DISKUSSIONS- FORUM PÅ INTERNATIONELL NIVÅ

GUIDENET

CEDEFOP LIFELONG GUIDANCE VIRTUAL COMMUNITY

5.7 HÅLLA SIG UPPDATERAD OM DEN INTERNATIONELLA POLICYUTVECKLINGEN PÅ VÄGLEDNINGSOMRÅDET

5.8 EXEMPEL PÅ INTERNATIONELLA VÄGLEDNINGSPROJEKT

ACADEMIA - MOBILITET FÖR VÄGLEDARE

VOCATIONAL GUIDANCE FOR LOW-PAID WORKERS

EUROPE VOCATION -
VOCATIONAL TRAINING FOR NON-EU NATIONALS

GUIDANCE MERGER FOR SME INCREASE

EUROGUIDE VAL

CAREER GUIDANCE SERVICES FOR ENTREPRENEURSHIP

FLER PROJEKTEXEMPEL PÅ VÄGLEDNINGSOMRÅDET

6. PROGRAMKONTORETS PROGRAM UTANFÖR EUROPA

ALBAN

ASEM-DUO

ASIA-LINK

DEN GLOBALA SKOLAN

EDULINK

**EU-AUSTRALIEN, EU-JAPAN,
EU-KANADA, EU-USA, EU-NYA ZEELAND**

LINNAEUS PALME

MINOR FIELD STUDIES, MFS

PROGRAMKONTORETS SKOLSTIPENDIER

SAMARBETE MED UTVECKLINGSLÄNDER

TEMPUS

INLEDNING

Den här skriften är tänkt att vara en guide till *mobilitet* eller rörlighet i Europa för studie- och yrkesvägledare. Den erbjuder information om sådant man kan tänkas behöva veta om man ska vägleda någon som vill åka ut i Europa för att studera eller arbeta. För att vara överskådlig tar mycket av informationen formen av hänvisningar till relevanta informationskällor. Det är ett försök att samla och systematisera relevant information under ett och samma tak, vare sig det är elever, studenter eller arbetssökande som behöver vägledning. Här finns upplysningar om program för internationella utbyten och internationellt samarbete samt information inte minst beträffande vägledares egen mobilitet och delaktighet i internationella projekt. Publikationen är även en guide till de gemensamma ansträngningar som pågår inom EU för att underlätta rörligheten mellan länderna.

Det är *Euroguidance Sweden* som har utarbetat skriften. Bakgrunden är de svar som centret har fått in vid upprepade tillfällen via en enkät riktad till svenska studie- och yrkesvägledare. Svaren visar att många svenska vägledare känner ett behov av att bli bättre rustade för att informera sina klienter om utlandsstudier och utlandsarbete.

Euroguidance Sweden finns på *Internationella programkontoret för utbildningsområdet*, en myndighet som administrerar ett stort antal utbytesprogram och erbjuder en rad internationella möjligheter för olika aktörer.

Även andra svenska myndigheter tangerar det internationella området. Det gäller bl a olika typer av utbytesprogram samt frågor om erkännanden och tillgodoräkningen. Ambitionen är här att samla denna information, med fokus på Europa. I slutet finns dock en sammanställning av de program vid Internationella programkontoret som ger möjligheter till samarbete med länder även utanför Europa.

Euroguidance Sweden verkar som en informationsresurs för vägledare i deras arbete med internationella frågor och centret ingår i ett nätverk av liknande resurscentra som idag finns i 32 länder i Europa. Genom nätverket kan svenska vägledare få svar på sina frågor om utlandsstudier och arbete i andra länder genom att skicka frågorna till: euroguidance.sweden@programkontoret.se. Nätverket har även hand om Europeiska kommissionens utbildningsdatabas **Ploteus**, som är en källa till information om utbildningar i olika länder. På Internationella programkontorets webbplats finns egna **sidor för vägledare**.

Den här guiden ska alltså utgöra ett stöd i arbetet för vägledare och vänder sig inte direkt till elever, studenter, arbetssökande m.fl. Den är faktaspäckad snarare än rolig och intresseväckande. *Inspiration* till att ge sig ut i Europa tror vi att de vägledningssökande bland annat får via vägledningssamtalet. Känner man att man som vägledare vill ha hjälp på den punkten, finns ett antal webbplatser som vänder sig direkt till olika målgrupper. I skriften finns många hänvisningar till relevanta webbsidor. Två webbplatser som vänder sig direkt till gymnasieelever respektive högskolestudenter med tips och råd från dem som varit ute är:

- ★ **Utbytesstudent.se** (information och tips för gymnasieelever om allt från packning till hemlängtan)
- ★ **STARS** (erfarenheter, tips och idéer från svenska högskolestudenter som tillbringat en studieperiod utomlands)

Möjligheterna till utbildning och arbete i Europa är i stort sett obegränsade. Det bör därför påpekas att skriften inte gör anspråk på att vara heltäckande. Synpunkter på innehållet är välkomna. Skicka i så fall ett meddelande till **Euroguidance Sweden**, euroguidance.sweden@programkontoret.se.

vägledare studerar arbetsmetoder och tekniker i andra länder och ökar sin kännedom om andra länders utbildnings- och arbetsmarknads-system. *Framför allt innebär dock den europeiska dimensionen inom studie- och yrkesvägledning att studie- och yrkesvägledare i sitt dagliga arbete, i samtalet med sökande, tar upp internationella möjligheter till utbildning och arbete som ett alternativ bland andra.* Mobilitet bland vägledare själva bidrar självklart till möjligheten att informera klienterna.

På danska Undervisningsministeriets "UddannelsesGuiden" har man tagit fram en "**verktøjslåda**" (mobilitetsværktøjskasse) för vägledare som skall vägleda till utlandsstudier. Här kan man ta del av redskap, texter och goda exempel som kan användas i arbetet.

Euroguidance Sweden har i samarbete med Euroguidance Denmark utarbetat publikationen **Gränslös Vägledning**, som genom en rad artiklar på olika sätt belyser området vägledning och mobilitet.

Inom EU finns en stor tilltro till vägledningens förmåga att bidra till ökad mobilitet i Europa och till det livslånga lärandet. I maj 2004 antog utbildningsministrarna inom EU en **resolution om vägledning**, där man bl a enades om följande skrivning; "livslång vägledning bidrar till att uppfylla Europeiska Unionens mål för ekonomisk utveckling, effektiv arbetsmarknad och yrkesmässig och geografisk rörlighet genom att effektivisera investeringar i utbildning och yrkesutbildning, livslångt lärande, humankapital och arbetskraftsutveckling".

Även i EU Kommissionens **handlingsplan för kompetens och rörlighet** från 2002 betonas studie- och yrkesvägledningens betydelse som ett verktyg för att främja både yrkesmässig och geografisk rörlighet på arbetsmarknaden. Här tar man fasta på vägledarnas möjlighet att öka kunskapen om andra länders utbildnings- och arbetsmarknadssystem på hemmaplan.

Det finansiella stödet till mobilitet har ökat avsevärt inom EU de senaste tio åren och i det nya Programmet för livslångt lärande (2007–2013) är mobilitetsinslaget än starkare. Detta vittnar om den stora vikt man lägger vid fri rörlighet i Europa. En ökad rörlighet ger tillgång till en bredare arbetsmarknad och ett större utbildningsutbud, något som ökar förutsättningarna för ett livslångt lärande.

2.2.1 Formella regler för studier

De regler om fri rörlighet som gäller inom EU innebär att man som EU-medborgare har rätt att bosätta sig och studera, vidareutbilda sig eller forska inom EU/EES länderna och i Schweiz.

REGISTRERING, UPPEHÅLLSTILLSTÅND ELLER VISUM?

Det enda man behöver tänka på är att om utlandsstudierna varar längre än tre månader så kan värdlandet kräva att man *registrerar sig* hos landets myndigheter. Man har rätt att stanna i värdlandet under hela studietiden, under förutsättning att man kan försörja sig och att man har en sjukförsäkring. Dessutom ska den utbildning man går vara godkänd av värdlandets myndigheter.

EU-medborgare som ska studera i Island, Liechtenstein, Norge eller Schweiz måste söka *uppehållstillstånd*. Det gäller dock inte svenska (nordiska) medborgare som ska studera i Island eller Norge.

Ska man studera i ett europeiskt land utanför EU/EES/Schweiz behöver man för det mesta också ett visum. Oftast behövs även en inbjudan och/eller antagning till en utbildning i det aktuella landet. Man måste också kunna visa att man har tillräckligt med pengar att leva på. Det bästa sättet att få veta vad som gäller i respektive land är att kontakta ambassaden. I Utrikesdepartementets "Diplomatlista" finns en förteckning över **andra länders representation i Sverige**. På **Utrikesdepartementets hemsida** finns också information om visum och i vilka länder det behövs.

SJUKFÖRSÄKRING

Försäkringskassan utfärdar ett **europeiskt sjukförsäkringskort**. Kortet beställs hos Försäkringskassan. På deras hemsida kan man även läsa om svenska förmåner som man kan "ta med sig" om man bor utomlands.

Om man skulle bli sjuk eller råka ut för en olycka under vistelsen i ett annat EU/EES-land kan man ha rätt till medicinskt nödvändig sjukvård på samma ekonomiska villkor som landets egna invånare, dvs. man betalar endast patientavgiften. Man måste då vända sig till en läkare eller annan vårdpersonal som är ansluten till det allmänna sjukvårdssystemet i det land där man vistas. Dessutom måste man ha med sig det Europeiska sjukförsäkringskortet som ska visas upp direkt för vårdgivaren.

Även i länder utanför EU/EES kan man ha rätt till sjukvård enligt en särskild överenskommelse mellan staten och landstinget. Läs mer om detta på **Försäkringskassans webbplats**. **Konsumenternas försäkringsbyrå** har tagit fram en liten lathund för tryggare resa. I Utrikesdepartementets **råd inför utlandsresan** kan man läsa mer om vad man kan få hjälp med om olyckan är framme.

2.2.2 Formella regler för arbete

Som EU-medborgare har man rätt att både söka arbete och arbeta i ett annat EU/EES-land.

REGISTRERING, UPPEHÅLLSTILLSTÅND, ARBETSTILLSTÅND ELLER VISUM?

Man kan vistas och söka arbete i ett EES-land under tre månader utan att vara registrerad. Efter det kan värdlandet kräva att man registrerar sig hos landets myndigheter. Vid registreringen ska man kunna visa upp en giltig id-handling och ett anställningsintyg eller ett intyg som styrker att man söker arbete.

EU-medborgare som ska bosätta sig och arbeta i Island, Liechtenstein, Norge eller Schweiz måste dock söka *uppehållstillstånd*. Mer information kan man få hos respektive lands ambassad (se avsnitt 2.2.1). I de nordiska länderna är arbetsmarknaden fri och inga tillstånd behövs för nordiska medborgare. Genom webbplatsen **Ditt Europa** hittar man mer information om rättigheter och möjligheter inom EU.

Som arbetssökande har man också rätt att med svensk arbetslöshetsersättning åka till ett annat EES-land för att söka arbete under tre månader. För detta krävs ett intyg från Arbetslöshetskassan som heter **E303**.

För att arbeta i länder som inte är medlemmar i EU/EES krävs både arbetstillstånd och uppehållstillstånd samt i vissa fall inresevisum. För att få veta vad som gäller bör man kontakta respektive lands ambassad (se avsnitt 2.2.1). På **Utrikesdepartementets hemsida** finns information om visum och i vilka länder det behövs.

SJUKFÖRSÄKRING

Från och med den dagen man börjar arbeta i ett annat EU-land har man inte längre rätt till sjuklön och sjukpenning i Sverige. I stället har man rätt till motsvarande ersättning i det land man arbetar. Reglerna skiljer sig åt i de olika EU-länderna, bl.a. beträffande karensdagar och arbetsgivarperioder. I några länder krävs att man har varit i landet en viss tid innan man omfattas av dess försäkringssystem.

Man har även rätt till sjukvård på samma villkor som övriga medborgare i det land man arbetar. Om man råkar ut för en arbetsskada gäller arbetsskadeförsäkringen som finns i det land man arbetar. Regler och bestämmelser skiljer sig åt mellan länderna, varför man bör ta reda på vad som gäller i det aktuella landet innan man reser ut.

Om man arbetar i länder utanför EU så saknar man försäkringsskydd helt och hållet såvida inte avtal finns mellan Sverige och detta land. På **Försäkringskassans webbplats** finns information om vilka förmåner den som är försäkrad i Sverige och flyttar utomlands kan ha rätt till från Socialförsäkringen. Bland annat kan man ta del av vilka regler som gäller för arbetstagare inom EU och delar av övriga världen. **Konsumenternas försäkringsbyrå** har tagit fram en liten lathund

för tryggare resa. I Utrikesdepartementets **råd inför utlandsresan** kan man läsa mer om vad man kan få hjälp med om olyckan är framme.

AU PAIR

Om man som au pair blir sjuk eller råkar ut för en olycka när man arbetar i ett annat EU/EES-land gäller i princip samma regler som för studerande. (Se avsnitt 2.2.1 *Formella regler för studier, Sjukförsäkring*).

Innan avresan bör den som ska arbeta som au pair kontakta både Försäkringskassan och sitt eget försäkringsbolag. Vissa försäkringsbolag har så kallade au pair försäkringar. Via Konsumenternas försäkringsbyrå kan man **jämföra försäkringar**. För fler råd om försäkringar, titta på **Försäkringskassans webbplats**.

2.2.3 Gemensamma överenskommelser på utbildningsområdet

För att underlätta för studenter att förflytta sig mellan länder och lärosäten har man inom Europa träffat en rad överenskommelser och utvecklat gemensamma standarder på utbildningsområdet. Nedan kan du läsa om en del av dessa. Även när det gäller möjligheten att arbeta och praktisera inom EU har man på olika sätt försökt göra det lättare att värdera och jämföra olika typer av meriter för att på så vis underlätta rörligheten på arbetsmarknaden mellan olika länder.

BOLOGNADEKLARATIONEN

I *Bolognadeklarationen*, som undertecknades 1999 av 29 länder däribland Sverige, fastställs ett antal rekommendationer för att skapa ett europeiskt område för högre utbildning (European Higher Education Area) till 2010. De övergripande målen är:

- ★ att främja rörlighet,
- ★ att främja anställningsbarhet,
- ★ att främja Europas konkurrenskraft/attraktionskraft som utbildningskontinent.

Mer information finns **här**.

LISSABONKONVENTIONEN

Lissabonkonventionen (Konvention om erkännande av bevis avseende högre utbildning i Europaregionen) från 1997, trädde i kraft i Sverige 2001. Konventionen innebär att de avtalsslutande länderna erkänner varandras gymnasieutbildningar för tillträde till högre utbildning. Dessutom erkänner man studieperioder och examina inom högre utbildning från de olika länderna för vidarestudier eller arbete. Läs mer om **konventionen**. Läs mer om **EU:s gemensamma utbildningsmål**.

KÖPENHAMNSDEKLARATIONEN

EU:s utbildningsministrar skrev tillsammans med företrädare för arbetsmarknadens parter i Europa på en deklARATION i Köpenhamn 2002 om främjande av ett närmare europeiskt samarbete i fråga om yrkesutbildning. Målet var att främja rörligheten genom att öka utbildningarnas och utbildningsbevisens gångbarhet i andra europeiska länder än där de förvärvats samt att höja kvalitén i utbildningen. Mer information finns [här](#).

ÖVERENSKOMMELSER I NORDEN

En nordisk överenskommelse som liknar Lissabonkonventionen är *Nordisk deklARATION om erkännande av bevis avseende högre utbildning*. Den innebär ett ömsesidigt erkännande av de nordiska ländernas högre utbildning. Man har även kommit överens om att det ska finnas en större enighet mellan länderna när det gäller erkännande av yrkeserfarenhet och annan utbildning än högre utbildning.

Nordisk överenskommelse om tillträde till högre utbildning innebär att man ger utbildningssökande som är bosatta i ett annat nordiskt land tillträde till högre utbildning på samma villkor som sökande från det egna landet. Överenskommelsen gäller inte forskarutbildning. För gymnasieskolan finns en motsvarande överenskommelse om att ge utbildningssökande från ett annat nordiskt land tillträde till gymnasiala utbildningar på samma villkor som de egna medborgarna.

För mer information om nordiska avtal inom utbildning, besök Nordiska Rådets resp. [Nordiska Ministerrådets webbplats](#).

ENIC/NARIC

För att följa Lissabonkonventionen och för att kunna utveckla det praktiska arbetet med erkännande av kvalifikationer har EU och Europarådet i samarbete med UNESCO inrättat nätverk, NARIC (National Academic Recognition Information Centre) inom EU och ENIC (European Network of Information Centres) inom UNESCO. Nätverken har ett nära samarbete och de olika centren har bl a till uppgift att informera om erkännande av examina och andra kvalifikationer samt om vart man vänder sig om man vill arbeta inom ett reglerat yrke i ett visst land. NARIC/ENIC har en [gemensam webbplats](#). Det [svenska ENIC/NARIC](#) kontoret finns på Högskoleverket.

NATIONAL REFERENCE POINT (NRP)

Nationellt referenscentrum för information om yrkesutbildning är till för den som önskar information om yrkesutbildning i olika europeiska länder. Nationella referenscentra finns i samtliga medlemsstater inom EU/EES och de är sammankopplade till ett nätverk. Här finns information om den kompetens en viss yrkesutbildning kan ge en individ. [Svenskt referenscentrum](#) finns på Skolverket.

2.2.4 Gemensamma standarder för redovisning av meriter

ECTS

ECTS eller European Credit Transfer System är ett system som utvecklats inom ramen för Erasmus programmet. Det bygger på ett gemensamt poängsystem, s.k. ECTS-credits, där en svensk universitetspoäng motsvarar 1 ECTS-credit. Idag används ECTS som stöd vid tillgodoräkningen även utanför Erasmus programmet. ECTS inkluderar också en betygsskala som tillämpas i varierande utsträckning. Om man har möjlighet att få sina utlandsstudier uttryckta i ECTS, så underlättar det bedömningen på hemmaplan.

EUROPASS

Inom ramen för det s.k. Europass har man samlat flera av de gemensamma standarder som har utarbetats för att underlätta mobiliteten. Tanken bakom Europass är att meriter och kvalifikationer beskrivas på samma sätt och därmed blir lättare att förstå i hela EU. I Sverige är det Internationella programkontoret som är nationellt **Europass center**.

Europass bilaga till examensbevis (Diploma supplement) är en bilaga på engelska, som åtföljer examensbeviset från universitet och högskolor. Bilagan beskriver utbildningen och dess plats i det svenska utbildningssystemet. Det är Unesco och Europarådet som gemensamt har utvecklat bilagan. Den utfärdas av den högskoleinstitution som har utfärdat det ursprungliga examensbeviset

Europass tillägg till slutbetyg (Certificate Supplement) är ett tillägg till slutbetyget från gymnasiet som ger information om vilka kvalifikationer man besitter efter ett visst yrkesinriktat program. På **NRP:s webbplats** finns sådana betygstillägg både på svenska och på engelska för alla svenska yrkesinriktade program.

Europass meritförteckning är en gemensam mall för ett europeiskt Curriculum Vitae. Den följer en gemensam standard på alla språk och ger en översikt över kunskaper och färdigheter hos en individ. CV-mallen kan laddas ned från **Europass portalen**.

Europass mobilitet (Europass Mobility) är ett intyg på utlandsförlagd utbildning, ett dokument som intygar att en eller flera delar av en utbildning har genomförts i ett annat land inom EU än det egna. Tack vare dokumentet kan man tillgodoräkna sig den period av studier eller praktik man genomför hos en mottagande partner inom EU. Mer information finns på **Internationella programkontorets webbplats**.

Europass språkpass (Language passport) är anpassad för gymnasieskolan och vuxenutbildningen. Den består av tre delar; språkpasset, språkdossiern och språkbiografin. Tillsammans utgör de ett dokument som beskriver innehavarens språkfärdigheter och erfarenheter

av att använda språket. Språkpasset kan fyllas i på **Europassportalen**.

YOUTHPASS

Alla som genomfört en aktivitet inom programmet *Ung och Aktiv i Europa* kan få ett intyg, ett så kallat **Youthpass**, på att de deltagit. Syftet med Youthpass är att deltagarna ska ges möjlighet att reflektera kring sina upplevelser och lärdomar i aktiviteten de deltagit i. Tanken är också att samhället ska få upp ögonen för det lärande som sker i samband med ideell ungdomsverksamhet. Ungdomsstyrelsen administrerar programmet.

EQF

I oktober 2007 röstade Europeiska parlamentet för en rekommendation om att inrätta en europeisk referensram för kvalifikationer för livslångt lärande, European Qualifications Framework, **EQF**. Systemet består av åtta (8) referensnivåer som beskriver vad innehavaren vet, förstår och kan göra efter en viss avslutad läroprocess. Här fokuserar man på individens "learning outcomes" snarare än på själva utbildningen ("learning input"). Nivåerna omfattar hela räckvidden av kvalifikationer från slutet av grundskolan till de högsta nivåerna inom akademisk och yrkesinriktad utbildning. Som ett led i utvecklingen av EQF rekommenderas länderna att utveckla ett "qualifications framework" på nationell nivå och att knyta de nationella kvalifikationssystemen till den europeiska referensramen senast 2010. Förhoppningen är att alla nya kvalifikationer som utfärdas inom EU knyts till relevant EQF nivå från och med 2012.

ECVET

European Credit System for Vocational Education and Training, **ECVET**, är ett samarbete som syftar till att underlätta jämförelser och öka förståelsen för de kvalifikationer och kompetenser som erhålls via olika yrkesutbildningar. Viktiga inslag i detta är att man delar upp det en individ skall lära sig/behärska ("learning outcomes") efter en viss utbildning i mindre enheter (units) och att såväl delarna som hela utbildningen poängsätts (points) för att beskriva omfattningen. Tanken är att ECVET skall utgöra ett stöd i mobilitetsprocessen, inte endast mellan länder utan också mellan olika utbildningsnivåer. Det hela bygger på ett ömsesidigt förtroende mellan utbildningsanordnare och institutioner i de olika länderna, så att de "units" som en person tagit inom en utbildning i ett land utan vidare godkänns som en del av samma utbildning i ett annat land. Den stora skillnaden mot ECTS är att här även kan ingå kompetens förvärvad utanför det formella utbildningssystemet – kompetens som med hjälp av ECVET blir värderad och validerad. Verktöget är under utveckling.

EUROPEAN COMPUTER DRIVING LICENCE, ECDL

ECDL är en internationellt erkänd standard för datakunskaper. Körkortet kan tas hos ett av de auktoriserade testcenter, som finns på flera håll i Sverige. Hos **Dataföreningen** i Sverige finns information om körkortet och hur man tar det.

INTERNATIONELLT KÖRKORT

Den som ska köra något fordon i länder utanför EES-området bör ha ett internationellt körkort. Man kan få ett sådant utfärdat om man har ett giltigt svenskt körkort. På **Körkortsportalen** finns mer information.

2.3 FÖRBEREDELSE

Förutom att vara medveten om de bestämmelser som gäller, behöver man inför en utlandsvistelse även ta reda på hur man sammanställer en ansökan för arbete eller studier och hur man visar sin behörighet/kompetens för en utländsk utbildningsanordnare eller arbetsgivare samt hur man hittar en bostad. Förberedelserna handlar också om vad man bör tänka på i förväg för att underlätta ett tillgodoräknande när man kommer hem.

För den som åker ut för att studera beror mängden av förberedelser mycket på om man åker inom ett program eller inte. Många praktiska detaljer blir lösta om man väljer att åka inom ramen för ett utbytesprogram. Åker man däremot på egen hand får man ordna det mesta själv. (Se vidare avsnitt 3.1 Studera inom ett program resp. 3.2 Studier på egen hand).

Om man avser att arbeta i ett annat europeiskt land, måste man förstås ägna tid och kraft åt att söka och få en anställning. (Tips om detta under avsnitt 4.2.1 Reguljärt arbete).

2.3.1 Guider/Checklistor

Det finns flera guider och checklistor för vad man bör tänka på inför en period utomlands:

- ★ På **AMS webbplats** hittar man information och råd om arbete utomlands.
- ★ I SACO:s skrift "**Världen som arbetsmarknad**", finns information både om möjligheterna till arbete utomlands och villkor för utlandsarbete. Skriften finns tillgänglig på SACO:s webbplats.
- ★ Broschyren "**Studera utomlands**" kan beställas kostnadsfritt från Högskoleverket. Den finns också som pdf-fil på Högskoleverkets webbplats.

- ★ Vissa universitet har på sina hemsidor tips och råd om vad man bör tänka på inför utlandsstudier. Här finns ett **exempel**.
- ★ På **Syoguidens webbplats** kan man få tips om både studier och arbete i utlandet.
- ★ På **Utrikesdepartementets webbsida** kan man hitta praktiska råd om säkerhet inför en utlandsvistelse.
- ★ Specifik information om vissa länder kan man få via respektive lands ambassad i Sverige. I Utrikesdepartementets ”**Diplomatlista**” finns en förteckning över andra länders representation i Sverige.
- ★ Databasen **HEAG** är en tillgänglighetsguide rörande service för studenter med funktionshinder vid universitet och högskolor i Europa.

Se vidare länktips under *avsnitt 3.2.1 Information om utbildning i andra länder* respektive *avsnitt 4.2.1 Övriga länktips, arbete*.

2.3.2 Översättning av betyg och intyg

Vare sig man ska söka arbete eller studera i ett annat land så behöver man oftast översätta sina betyg. Här kan flera av de gemensamma standarder för redovisning av meriter som presenterades under *avsnitt 2.2.4* komma till användning.

Nationellt referenscentrum, **NRP**, tillhandahåller betygstillägg på engelska för de yrkesinriktade gymnasieprogrammen, där information ges om vilka kvalifikationer eleven har efter slutförda studier. Dessa kan vara bra att bifoga en ansökan. (se *Europass tillägg till slutbetyg under avsnitt 2.2.4*)

Vill man däremot ha en engelsk beskrivning av sitt teoretiska gymnasieprogram får man vända sig till en auktoriserad översättare. På **Skolverkets webbplats** finns information om detta, liksom begreppsöversättningar och dokument som är bra att bifoga i sin ansökan. Detsamma gäller för översättningar av grundskolebetyg.

På **Kammarkollegiets webbplats** kan man göra en sökning på auktoriserade tolkar/översättare. Man kan även söka via **Föreningen Auktoriserade Translaterer**.

För översättning av akademiska meriter, se *information om ECTS och Europass bilaga till examensbevis under avsnitt 2.2.4*. Om man inte har möjlighet att få ett registerutdrag på engelska över sina universitetsstudier från sin högskola eller om man behöver översätta t ex en kursplan, bör man också vända sig till en auktoriserad översättare. Högskoleverket har **föreskrifter och allmänna råd** om översättning till engelska av svenska examina.

2.3.3 Boende

De studenter som åker inom ett utbytesprogram brukar i regel få hjälp med att skaffa bostad. Om man åker via en organisation ingår vanligtvis också boende på universitetsområdet eller i en värdfamilj i priset.

De flesta utländska universitet hjälper sina internationella studenter att hitta bostad. Det vanligaste är att man bor i studentkorridor, inneboende hos en värdfamilj eller delar lägenhet med andra studenter. Boendestandard och priser varierar mellan olika länder, städer och universitet.

Den som måste ordna sitt boende själv, kan under rubriken "Att flytta till ett annat land" i utbildningsdatabasen **PLOTEUS** finna tips och råd om hur man hittar bostad i olika länder i Europa. Även i den europeiska portalen för rörlighet i arbetslivet, **EURES**, kan man hitta bostadsinformation under rubriken "Leva och arbeta".

Man kan även kontakta lokala bostadsförmedlingar eller annonsera i den lokala dagspressen. **MyTellus** har tips om möjligheter.

2.3.4 Språktest

Utländska universitet kräver ofta att man kan uppvisa ett visst resultat på ett språktest. Kraven varierar mellan universiteten/högskolorna, varför det är viktigt att vända sig direkt till det universitet man är intresserad av för att få veta exakt vad som gäller. Språktesten ges endast vid vissa tillfällen, och det kan ibland ta lång tid att få sitt resultat, så det är viktigt att vara ute i god tid. Åker man ut inom ett program behöver man oftast inte göra något språktest.

I *Europass språkpass* som finns beskrivet under avsnitt 2.2.4 är tanken att man även skall kunna dokumentera icke formella språkmeriter. Vill man på detta sätt åberopa reell kompetens i språk vid en ansökan till utbildning bör man höra efter om utbildningsanordnaren godkänner detta. För en arbetsgivare kan det många gånger vara viktigare att man behärskar ett språk än att man har godkända betyg eller språktest. Även här är det dock bäst att diskutera saken med arbetsgivaren ifråga.

ENGELSKA

De vanligaste språktesten i engelska är IELTS (The International English Testing System), TOEFL (Test of English as a Foreign Language) eller en Cambridgeexamen i engelska. I testen ingår att lyssna, tala, läsa och skriva.

I Sverige ges IELTS-test vid Folkuniversitetet i Stockholm, Göteborg och Lund. För information om testdatum, anmälan med mera, besök **Folkuniversitetet** eller webbplatsen för IELTS. Folkuniversitetet anordnar även Cambridgeexamina på sex platser i landet. Information om både IELTS och Cambridge finns även hos **British Council**.

TOEFL-test erbjuds i Malmö och Stockholm, för mer information besök [organisationens webbplats](#) eller kontakta **Fulbright Commission** vid amerikanska ambassaden i Stockholm.

FRANSKA

För att söka till ett franskt universitet behöver man som EU-medborgare inte göra något språktest, men man rekommenderar godkänt resultat på något av testen TCF (Test de Connaissance Française), DELF (Diplôme d'Études en Langue Française) eller DALF (Diplôme Approfondi en Langue Française). För information om dessa test besök [Franska Institutets webbplats](#).

TYSKA

Vid ansökan till tyska universitet får blivande studenter genomgå ett språkprov; DSH (Deutsche Sprachprüfung für den Hochschulzugang Ausländischer Studienbewerber). Även godkänt resultat på något av Goethe-Institutets språkprov, godtas för ansökan. Goethe-Institutets prov finns på olika nivåer och genomförs vid **Goethe-Institutet** i Stockholm där man även kan få information om provinnehåll och testdatum.

SPANSKA

För att få tillträde till universitetsstudier i Spanien måste man normalt genomgå ett prov, PAAU (Prueba de Actitud de Acceso a la Universidad) även kallat Prueba de la Selectividad, där både språkkunskaper och allmänna kunskaper testas. Provet anordnas två gånger per år av UNED (Universidad Nacional de Educación a Distancia). Information och ansökan till provet finns hos **UNED**. Denna webbplats innehåller endast information på spanska. För ytterligare information kan man kontakta [spanska ambassaden](#) i Stockholm eller [spanska kulturinstitutet](#), som också erbjuder ett officiellt språktest i spanska, DELE.

ÖVRIGA SPRÅK

På [Studera.nu](#) finns mer information om språktest. Information om språktest kan man oftast även få från respektive lands ambassad och myndigheter samt från de utländska universiteten/högskolorna (för adresser till universitet och högskolor se *avsnitt 3.2.1 Information om utbildning i andra länder*).

2.3.5 Övrigt

Ibland kan olika inträdesprov förutom språktest förekomma vid antagning till utländska universitet. I vissa fall efterfrågas också ett personligt brev med motivering till varför man önskar gå en sökt utbildning. Det kan också ofta vara en fördel att komplettera sin ansökan, vare sig den gäller arbete eller studier, med ett rekommendationsbrev

från en lärare, tränare eller liknande. För att få veta exakt vad som krävs eller förväntas av en sökande från Sverige är det alltid bra att fråga utbildningsanordnaren/arbetsgivaren direkt. För tips och råd se även avsnitt 2.3.1 *Guider/Checklistor*.

I vissa länder vill man också se ett intyg på att de sökande är behöriga för högskolestudier i hemlandet. Även Centrala studiestödsnämnden, CSN, kräver i vissa fall ett sådant intyg för att man ska kunna få studiemedel för utlandsstudier. Verket för Högskoleservice, **VHS**, utfärdar sådana intyg, (se vidare avsnitt 3.3 *Finansiering av utlandsstudier*).

2.4 TILLGODORÄKNANDEN OCH ERKÄNNANDEN

Självklart vill de flesta kunna räkna in det de gjort under sin utlandsvistelse i sin meritlista och i de allra flesta fall utgör både studier och arbete utomlands en merit i sig. Många tycker också att meriterna får tala för sig själva och bryr sig inte om att få dem värderade eller tillgodoräknade i Sverige. Men om man på olika sätt vill få sin utlandserfarenhet värderad i Sverige, vare sig det handlar om studier eller arbete, finns en del saker man bör tänka på redan i förväg.

2.4.1 Olika typer av erkännanden

Man kan skilja på två olika typer av erkännanden;

Akademiskt erkännande syftar på erkännandet av en hel akademisk examen eller en del av den och innebär att utbildningsinstitutionen i ett land bedömer att studierna tagna i ett annat land ligger på samma nivå och är likvärdiga eller kan utgöra en grund för vidarestudier.

Professionellt erkännande å andra sidan, innebär att en person med en viss utbildning från ett land kan få ett relevant arbete i ett annat land. En generell princip inom EU är att alla medborgare som är kvalificerade att utföra ett yrke i ett land också ska kunna göra det i ett annat medlemsland. Eftersom många yrken inte kräver någon formell behörighet genom en speciell utbildning eller examen, så handlar det dock i förlängningen oftast om hur enskilda arbetsgivare bedömer utbildning och arbetslivserfarenhet från andra länder.

2.4.2 Tillgodoräknande av studier

Det är alltid utbildningsanordnaren (t ex universitetet eller skolan) som i respektive fall ansvarar för att bedöma eller tillgodoräkna delar av en utbildning. Det är också utbildningsanordnaren som bedömer hela utbildningar om dessa ska ligga till grund för vidarestudier. Verket för högskoleservice ansvarar dock för en bedömning av behörighet till högskolan grundad på en utländsk gymnasieutbildning (se vidare under *Grundskola och gymnasium*). Högskoleverket gör bedömningar av hela avslutade akademiska utbildningar, som kan vara till hjälp då

man ska söka arbete (se vidare *avsnitt 2.4.3 Erkännande av kompetens på arbetsmarknaden*).

Om man vill att ens utlandsstudier ska tillgodoräknas inom ramen för svensk utbildning eller utgöra en grund för vidarestudier i Sverige gäller det att på olika sätt underlätta för den skola eller det universitet som ska göra bedömningen. Genom att använda någon av de gemensamma standarder för redovisning av meriter som presenterades under *avsnitt 2.2.4* kan man göra det lättare för bedömaren att förstå ens kvalifikationer.

För att ett tillgodoräkning över huvud taget ska komma ifråga är det först och främst viktigt att i förväg kontrollera att skolan/universitetet man ska studera vid är godkänt av myndigheterna i värdlandet. Genom **Högskoleverket** kan man få information när det gäller högskolestudier utanför Norden. Centrala studiestödsnämnden, **CSN**, är behjälplig med information om högskolestudier i Norden samt gymnasieutbildningar utanför Norden.

Oberoende av vem som ska göra bedömningen kan man underlätta tillgodoräkningen genom att bifoga information om:

- ★ landets skolsystem eller studiesystemet och den aktuella utbildningens ställning i detta system
- ★ landets betygssystem och terminer/läsår samt hur många poäng eller andra enheter per termin som krävs för heltidsstudier, för en bedömning av utbildningens omfattning
- ★ kursplaner och litteraturlistor, för att bedöma utbildningen nivå och innehåll
- ★ betyg och intyg från utbildningsanordnaren.

GRUNDSKOLA OCH GYMNASIUM

Den som gått i grundskola i ett annat land är behörig till svensk gymnasieskola under förutsättning att han/hon är under 20 år, är bosatt i landet och har slutfört sista årskursen i grundskolan eller motsvarande. Dessutom ska vederbörande ha godkända betyg i svenska (alternativt svenska som andraspråk), engelska och matematik eller på annat sätt förvärvat likvärdiga kunskaper. Detta innebär att man kan vara behörig till gymnasieskolan även om man inte har slutfört sista årskursen i grundskolan. Mer information finns **här**.

Om man har gått en hel gymnasieutbildning utomlands kan man ändå skaffa sig ett svenskt slutbetyg genom prövning eller genom kompletteringar på Komvux. **Skolverket** har mer information. Har man en utländsk gymnasieutbildning och vill få sin grundläggande behörighet för högskolestudier bedömd bör man vända sig till Verket för högskoleservice, **VHS**. VHS kan också vara behjälpliga med information om hur gymnasieutbildningar från olika länder bedöms.

Normalt kan man inte automatiskt få ett helt gymnasieår tillgodo-

räknat, men den som en gång påbörjat studier på ett program i svensk gymnasieskola har särskilda rättigheter att slutföra dem efter en period av utlandsstudier. Inför ett utbytesår på gymnasiet är det bra om eleven i förväg kommer överens med skolan om vilka kurser som kan komma ifråga för ett tillgodoräknande vid hemkomsten. För att kunna göra detta bör man skaffa sig så mycket information som möjligt om den utländska utbildningen. Läs mer på [Skolverkets webbplats](#).

HÖGSKOLA

I Högskoleverkets broschyr ”*Studera utomlands*” samt på deras [webbplats](#) finns information om vad man bör tänka på om man vill tillgodoräkna sig sina utländska akademiska studier i Sverige. En förutsättning för att Högskoleverket ska göra en bedömning av en utländsk högskoleutbildning är att utbildningen varat minst två år och avslutats med en examen.

Man bör välja kurser som inte överlappar det man har läst eller tänker läsa i Sverige. Väljer man kurser som ligger på svensk universitetsnivå (dvs som erbjuds inom svensk högskoleutbildning) är förutsättningarna goda att få tillgodoräkna sig studierna. Kan man dessutom få sina utlandsstudier uttryckta i ECTS (*se avsnitt 2.2.4*), så underlättar det en bedömning av studiernas omfattning.

Studenter som åker ut inom ett utbytesprogram får i regel tillgodoräkna sig sina utlandsstudier i sin svenska utbildning. Att studierna kan tillgodoräknas vid heminstitutionen kontrolleras innan man åker. Utbytesstudenten skriver tillsammans med institutionen ett *Learning Agreement*. Det är en plan för vilka kurser som ska läsas vid samarbetsuniversitetet och som studenten sedan ska få tillgodoräkna sig vid hemkomsten.

Observera att *språkstudier* i andra länder oftast erbjuds på en annan nivå för gäststudenter än för värdlandets studenter, något som kan ställa till med problem vid eventuella tillgodoräkningen.

2.4.3 Erkännande av kompetens på arbetsmarknaden

Även om det inte är så viktigt att få tillgodoräkna studierna som en del av en svensk utbildning bör man oftast ändå vara noggrann med dokumentationen. Man kanske har valt att gå en utbildning som inte finns i Sverige eller bara kompletterar sin svenska utbildning med några kurser från ett annat europeiskt lärosäte. Diplom, betyg och kursplaner kan oftast beskriva en enskild utbildning för en potentiell arbetsgivare. Genom att använda någon av de gemensamma standarder för redovisning av meriter som presenterades under *avsnitt 2.2.4* kan man göra det lättare för arbetsgivaren att förstå ens kvalifikationer.

Läser man en hel utbildning utomlands och avser att arbeta i Sve-

riga efteråt kan det vara bra att låta Högskoleverket göra en värdering av utbildningen. Denna kan fungera som en presentation för arbetsgivare (se *avsnitt 2.4.2*). Det kan också vara viktigt att i förväg ta reda på vad som gäller i den bransch man planerar att utbilda sig inom utomlands. Ett sätt kan vara att höra med svenska **fackföreningar och branschorganisationer**. På **NRP:s webbplats** (se *avsnitt 2.2.3*) under ”länkar” finns också tips på branschföreningar och organisationer. Även Arbetsförmedlingen har erfarenhet av utländska utbildningars gångbarhet på svensk arbetsmarknad.

Vissa yrken, som t ex läkare, psykolog, advokat och revisor är reglerade. För dessa yrken görs bedömningen av rätten till yrkesutövning av den myndighet i respektive land som har ansvar för yrket i fråga, t ex Advokatsamfundet, Socialstyrelsen och Revisorsnämnden. På **Högskoleverkets webbplats** kan man läsa mer om reglerade yrken och vem som gör bedömningarna i Sverige. Motsvarande myndigheter finns i andra europeiska länder. ENIC/NARIC nätverket har till uppgift att informera om vart man vänder sig om man vill arbeta inom ett reglerat yrke i ett visst land (se *avsnitt 2.2.3*).

Observera att vissa utbildningar är så landsspecifika att det kan bli svårt att arbeta i ett annat land.

2.4.4 Validering

I Sverige och i många andra europeiska länder försöker man skapa system för validering. Validering är ett begrepp som i högsta grad även är relevant då man diskuterar utlandserfarenheter och på vilket sätt sådana erfarenheter kan föra individen vidare inom studier och arbete. Validering har även blivit en arbetsuppgift för alltfler yrkesverksamma vägledare. Se artikeln ”Vägledarens roll i valideringsarbetet”, som ingår i publikationen **Gränslös Vägledning**.

Att validera kunskaper skiljer sig från andra erkännanden och tillgodoräkningen på så vis att det här inte handlar om att bedöma endast formella utbildningar och betyg utan snarare reell kompetens som man har förvärvat t ex i arbetslivet. Europeiska unionens råd har utfärdat **gemensamma principer** för identifiering och validering av icke formellt och informellt lärande.

Enligt den svenska Valideringsdelegationen, vars uppdrag avslutades 2007, är validering en process som innebär en strukturerad bedömning, värdering, dokumentation och erkännande av kunskaper och kompetens som en person besitter oberoende av hur de förvärvats.

Idag är det möjligt att få sin utländska kompetens bedömd i flera kommuner. Det handlar oftast om kunskaper inom särskilt utvalda områden. På **Valideringsdelegationens webbplats** har man samlat information om vilka kommuner som erbjuder dessa möjligheter och till vem man ska vända sig. Där finns även ett stöd för olika typer av

validering samt en provbank för yrkesämnen. Man har också drivit en pilotverksamhet med att validera utländska personers yrkeskompetens, "Validering till 1000". Var denna information kommer att samlas efter Valideringsdelegationens avslutade uppdrag är ännu oklart. Provbanken kommer att överföras till Skolverket och regeringen kommer troligen framöver att ta beslut om vilken myndighet som skall ha huvudansvaret för valideringsfrågan. Det nya systemet inom ECVET som är under utveckling kommer förhoppningsvis på sikt att kunna erbjuda ett stöd i valideringsprocessen, *se avsnitt 2.2.4.*

program som erbjuder möjligheter till utbyten på olika nivåer i Norden och Baltikum. Dessutom finns en rad *svenska initiativ* som erbjuder möjlighet till studier i andra länder, t ex *Ettårsprogrammen* som erbjuder gymnasieelever en möjlighet att spendera ett år i ett annat land.

Internationella programkontoret är den myndighet som administrerar de flesta utbytesprogrammen inom utbildningsområdet, men även **Skolverket**, **Svenska institutet**, **Ungdomsstyrelsen**, samt **Centrum för internationellt ungdomsutbyte**, CIU, erbjuder olika typer av finansiering för utlandsstudier och praktik utomlands.

Utöver detta har de flesta svenska högskolor och universitet egna bilaterala utbytesavtal med lärosäten i andra länder. Centrala studievägledningen eller det internationella sekretariatet på respektive högskola/universitetet kan informera om vilka utbyten som finns. Information om högskolornas internationella samarbete brukar också ofta erbjudas på deras egna webbplatser. Webbadresser till svenska högskolor och universitet finns **här**.

För att få delta i ett utbytesprogram måste man i regel ha påbörjat sin utbildning här i Sverige. Hur långt man ska ha kommit i sin svenska utbildning varierar mellan programmen. Observera att till de flesta av programmen kan elever och studenter *inte söka individuellt*. Det är i stället *skolan eller högskolan som söker medel* för att ge sina elever/studenter de möjligheter som programmen erbjuder. Sedan ansöker eleverna/studenterna om att få delta direkt hos utbildningsanordnaren.

Om man som vägledare arbetar hos en utbildningsanordnare som inte erbjuder dessa möjligheter kan man verka för att en ansökan kommer till stånd. Att många elever efterfrågar utlandsstudier kan vara ett bra argument för att övertyga utbildningsanordnaren om ett deltagande i programmen. Även när skolan/högskolan tar del av programmen är det en viktig uppgift att göra elever/studenter uppmärksamma på dessa finns och uppmuntra dem som är intresserade att delta.

De flesta programmen består av flera delar. I flera program ingår även möjligheter för lärare och annan pedagogisk personal, inte minst vägledare, som en del. I presentationen nedan ligger koncentrationen på de delar av programmen som erbjuder mobilitetsmöjligheter för elever och studenter. För att läsa om vägledares möjligheter, se *avsnitt 5*.

3.1.1 Elever i Grundskolan

COMENIUS

Inom EU:s program för livslångt lärande är *Comenius* den stora programdelen för skolområdet, från förskola till gymnasium. Inom ramen för Comenius ges möjlighet att driva projektsamarbeten, gå utbildningskurser, praktisera utomlands m.m. Det måste alltid vara en

skola som står bakom ansökan, man kan inte söka projektmedel som enskild person.

Elever eller lärare i förskolan, grundskolan eller gymnasiet kan delta i ett *Comenius partnerskap*. Det innebär att man driver ett två-årigt samarbetsprojekt mellan ett antal europeiska skolor, utifrån ett gemensamt tema. Här kan ett begränsat antal elever resa utomlands för att förbereda och planera ett europeiskt projekt tillsammans med sina lärare. Det finns också möjlighet att bedriva *bilateral partnerskap*, som ger möjlighet till ömsesidigt elevutbyte om minst 10 dagar.

Från och med 2009 planeras också en programdel som ger möjlighet till *individuell elevmobilitet*. Mer information om Comenius olika delprogram finns [här](#).

NORDPLUS JUNIOR

Nordplus Junior är ett delprogram i ramprogrammet Nordplus. Nordplus Junior vänder sig till elever och lärare i förskolan, grundskolan och gymnasieskolan i de nordiska länderna inklusive Grönland, Färöarna och Åland, samt de baltiska länderna Estland, Lettland och Litauen. Det finns tre olika typer av projekt:

- ★ *Projektsamarbete* mellan två eller flera klasser/grupper med elev- och lärarutbyte mellan länderna
- ★ *Lärarytbyte* mellan minst två skolor i olika länder.
- ★ *Elevpraktik* alternativt arbetsplatsförlagd utbildning i något annat nordiskt land.

Alla elev- och lärarutbyten ska pågå i minst 5 dagar inklusive resdagar. För alla former av samarbete inom Nordplus Junior kan bidrag till resekostnader sökas. Läs mer [här](#).

UNG OCH AKTIV I EUROPA

EU-programmet *Ung och Aktiv i Europa* riktar sig till ungdomar mellan 13 och 30 år. Programmet ger också möjligheter för den som arbetar med ungdomar att delta i olika internationella utbildningar och att utveckla kontakter och samarbete med ungdomsledare och organisationer i andra länder. Programmet är indelat i flera delprogram. Följande delar ger möjlighet till mobilitet för grundskoleungdomar:

- ★ *Ungdomsutbyte* – Grupper av unga inom kommunala verksamheter, organisationer, föreningar, arbetsmarknadsprojekt, en grupp vänner och andra grupper av unga kan söka stöd för utbyten. Även projekt inom IV-programmet eller särskolan kan söka stöd. Idén bakom ett ungdomsutbyte är att ungdomar från 13 år ska kunna mötas för att utbyta idéer och erfarenheter med ungdomar från andra länder kring ett särskilt tema. Utbytet kan pågå mellan 6 och 21 dagar.

- ★ *Ung i världen* ger ungdomar från 13 år och ungdomsledare möjlighet att göra projekt med grannländer till EU och även med övriga världen. Med undantag för några få detaljer, gäller i princip samma regler som för vanliga ungdomsutbyten.

Läs mer på [Ungdomsstyrelsens webbplats](#).

3.1.2 Elever på Gymnasiet

COMENIUS

Inom EU:s program för livslångt lärande är *Comenius* den stora programdelen för skolområdet, från förskola till gymnasium. Inom ramen för *Comenius* ges möjlighet att driva projektsamarbeten, gå fortbildningskurser, praktisera utomlands m.m. Det måste alltid vara en skola som står bakom ansökan, man kan inte söka projektmedel som enskild person.

De delar av programmet som ger möjlighet till mobilitet för gymnasieelever är *Comenius partnerskap, bilaterala partnerskap och individuell elevmobilitet*, se avsnitt 3.1.1, *Elever i Grundskolan*.

NORDPLUS JUNIOR

Nordplus Junior är ett delprogram i ramprogrammet *Nordplus*. *Nordplus Junior* vänder sig till elever och lärare i förskolan, grundskolan och gymnasieskolan i de nordiska länderna inklusive Grönland, Färöarna och Åland, samt de baltiska länderna Estland, Lettland och Litauen.

Beträffande programmets olika möjligheter till utbyten, praktik och projekt, se avsnitt 3.1.1, *Elever i Grundskolan*.

LEONARDO DA VINCI, PRAKTIK OCH UTBYTEN

Den som studerar i grundläggande yrkesutbildning (även Komvux, KY-utbildningar och Folkhögskolor), kan praktisera mellan 2–26 veckor i företag och/eller i utbildningsorganisationer i Europa.

Programmet presenteras under avsnitt 4.1.1, *Praktik inom utbildning*.

ETT ÅR I FRANKRIKE, ETT ÅR I SPANIEN, ETT ÅR I TYSKLAND/ ÖSTERRIKE

Ettårsprogrammen ger möjlighet för elever i gymnasiets årskurs 1 och 2 att studera ett läsår i Frankrike, Spanien, Tyskland eller Österrike. Den som antas till programmet placeras på den linje och i den årskurs som bäst motsvarar det program eleven läser i Sverige. Efter en kort anpassningsperiod behandlas utbyteseleven på samma sätt som de andra eleverna, deltar i ordinarie prov och får betyg.

I Spanien, Tyskland och Österrike inkvarteras eleven hos en värdfamilj. I Frankrike samt vid några skolor i Österrike bor eleven på internat under veckorna och hos en värdfamilj under helger och lov. För

att säkra att språket används oavbrutet placeras endast en svensk elev på varje skola.

Den som antas till programmet beviljas ett bidrag som utgörs av det vanliga studiebidraget som ges till elever i den svenska gymnasieskolan, samt ett inackorderingstillägg. Pengarna utbetalas av CSN. För att vara berättigad till fullt bidrag måste den sökande vara svensk medborgare. Skolplatsen bekostas av det mottagande landet. Eleven betalar själv för måltider, inkvartering i värdfamiljen samt ev. boende på internat. Bidraget täcker största delen av dessa kostnader. Överskjutande kostnader samt utgifter för resa, försäkring och fickpengar betalas av eleven själv.

Ansökan görs on-line och man söker individuellt. För uppgifter om ansökningshandlingar och övrig information besök **Internationella programkontorets webbplats**.

UNG OCH AKTIV I EUROPA

EU-programmet *Ung och Aktiv i Europa* riktar sig till ungdomar mellan 13 och 30 år. Programmet ger också möjligheter för den som arbetar med ungdomar att delta i olika internationella utbildningar och att utveckla kontakter och samarbete med ungdomsledare och organisationer i andra länder. Programmet är indelat i flera delprogram. Följande delar ger möjlighet till mobilitet för gymnasieungdomar:

- ★ *Ungdomsutbyte – se avsnitt 3.1.1, Elever i Grundskolan*
- ★ *Europeisk volontärtjänst – Ungdomar från 18 år kan bli volontärer i ett annat land i Europa under två till tolv månader. (Se avsnitt 4.2.3, Volontär.)*
- ★ *Ung i världen – se avsnitt 3.1.1, Elever i Grundskolan*
- ★ *Stöd till europeiskt politiskt samarbete – Kommuner, regioner och föreningar kan söka stöd för att organisera nationella och internationella seminarier för ungdomar och personer som ansvarar för den lokala och regionala ungdomspolitik.*

Ungdomsstyrelsen administrerar EU-programmet Ung och Aktiv i Europa. Mer information finns **här**.

ARBETSPLATSFÖRLAGD UTBILDNING (APU) UTOMLANDS FÖR ELEVER PÅ GYMNASIESKOLANS YRKESFÖRBEREDANDE PROGRAM

Detta program presenteras under *avsnitt 4.1.1, Praktik inom utbildning*.

VISBYPROGRAMMET

Svenska Institutets *Visbyprogram* stödjer samarbete och utbyte inom utbildningsområdet mellan Sverige och länder i Östersjöregionen. För gymnasieelever har Visbyprogrammet möjlighet att ge stöd till:

- ★ *Projekt- och nätverkssamarbete* ska stimulera till mer långsiktigt samarbete. Hit räknas klassutbyten med en tydlig koppling till utbildningen och skolprojekt som omfattar utbyten med elever och lärare. Stöd ges för resor och uppehälle under en till två veckor. Ansökan ska göras av svensk eller utländsk gymnasieskola.
- ★ *Individuellt stipendium* kan sökas för studier i samarbetsländerna. Stipendierna kan utgå för en månad upp till ett läsår. Stipendiebeloppet täcker i princip kostnaderna för resan till och från studielandet samt uppehälle. Ansökan ska göras av svensk eller utländsk gymnasieskola, inte av enskilda personer.

För ytterligare information och ansökningshandlingar, besök **Svenska institutets webbplats**.

ÖVRIGT

Det finns även andra aktiviteter som erbjuder möjligheter till utblickar i Europa för elever;

Studieresor för skolklasser till Europaparlamentet arrangeras av *Euroscola* och *Eurocation*. Dessa ger svenska elever möjlighet att under en dag arbeta som europaparlamentariker i Strasbourg respektive möta europaparlamentariker, lobbyister och journalister i Bryssel. Till Euroscola bidrar Europaparlamentet med ett mindre stipendium som täcker en del av resan. För mer information, se **Europaparlamentets informationskontor** under "Aktuellt – För lärare". Hos **Eurocation** bekostar man resan själv.

Europeiska skoldatanätet är en utbildningsportal för undervisning, lärande, och samarbete. Idén är att förändra sättet att undervisa med hjälp av nya läromedel och verktyg, samt stimulera samverkan mellan skolor, lärare och elever i Europa. Här finns bl a möjlighet att hitta samarbetsskolor via "Partner Finding Forum".

I Europeiska skoldatanätet ingår bl a **MyEurope**, ett projekt som vänder sig till skolor som är intresserade av aktiviteter som berör frågor om europeisk identitet och europeiskt medborgarskap. Idag finns mer än 8 000 skolor i MyEuropes skolnätverk i väst, öst- och Central-europa och det är enkelt att hitta partner för olika typer av skolsamarbete.

eTwinning är en del av Europeiska kommissionens program för livslångt lärande, som skall främja skolsamarbete på Internet med partnerskolor i andra länder i Europa genom att tillhandahålla stöd, verktyg och tjänster för att göra det lätt för skolor att bilda kort- eller långsiktiga partnerskap inom alla ämnesområden.

3.1.3 Studenter på Högskolan

ERASMUS

Erasmus är delprogrammet för universitet och högskolor inom Programmet för livslångt lärande och syftar till att höja kvaliteten och stärka den europeiska dimensionen inom högre utbildning. Erasmus ger studenter inom grund- eller forskarutbildning en möjlighet att läsa vid ett annat europeiskt universitet i 3–12 månader eller göra praktik i något av de 31 länder som ingår i Erasmusprogrammet.

För att kunna delta i Erasmusmobilitet måste studenten:

- ★ vara medborgare i något av de länder som ingår i Erasmusprogrammet eller vara fast bosatt i Sverige
- ★ vara inskriven vid lärosätet och före utresan har fullföljt minst ett års högskolestudier
- ★ kunna tillgodoräkna dig studieperioden utomlands eller kunna få praktiken erkänd av hemlärosätet

Erasmusstudenter och -praktikanter får ett stipendium från det egna lärosätet. Stipendiet är ett bidrag som ska täcka merkostnader i samband med utlandsvistelsen. Man kan också få:

- ★ Viss delfinansiering till språkliga förberedelser innan studierna utomlands påbörjas.
- ★ Stipendium beviljat för en praktikperiod på ett företag under förutsättning att praktiken föregås eller följs av minst 3 månaders studier utomlands.
- ★ Funktionshindrade studenter kan ansöka om extra stöd för Erasmusstudier utomlands.

Mer information finns på [Internationella programkontorets webbplats](#).

COMENIUS ASSISTENTER

Detta program presenteras under *avsnitt 4.1.1. Praktik inom utbildning*

NORDPLUS

Nordplus är Nordiska Ministerrådets program för lärare och studerande vid nordiska och baltiska universitet, högskolor och andra eftergymnasiala utbildningar. Programmet erbjuder möjligheter till utbyten för lärare och studenter, utveckling av gemensamma studieprogram och intensivkurser för studenter samt möjlighet att starta nätverk och samarbeten för utveckling av den högre utbildningen. Läs mer [här](#).

UNG OCH AKTIV I EUROPA

EU-programmet *Ung och Aktiv i Europa* riktar sig till ungdomar mellan 13 och 30 år och personer som arbetar med unga. *Ung och Aktiv i Europa* har fem delprogram, dessa är *Ung i Europa*, *Europeisk volontärtjänst (EVS)*, *Ung i världen*, *Ungdomsledare och stödstrukturer* samt *Stöd till europeiskt politiskt samarbete*, se avsnitt 3.1.2, *Elever på Gymnasiet*.

SVENSKA INSTITUTETS INDIVIDUELLA STIPENDIER

Svenska institutet administrerar flera program med individuella stipendier som erbjuder internationella möjligheter i en lång rad länder både i och utanför Europa. Programmen är öppna för studerande vid svenska universitet och högskolor som vill forska, studera eller göra studiebesök utomlands.

Mer information presenteras under "Stipendier och bidrag – Utbildning och forskning" för respektive land på [Svenska Institutets hemsida](#).

VISBYPROGRAMMET

Svenska institutets *Visbyprogram* kan på akademisk nivå ge stöd till projekt och nätverk, individuella stipendier och stipendier för korttidsbesök. Individuellt stipendium kan sökas för studier och forskning i samarbetsländerna. Stipendium ges för en månad upp till ett läsår. De studier för vilka stipendium söks ska ligga i linje med de tidigare bedrivna studierna eller komplettera tidigare studier. Normalt beviljas inte stöd för att påbörja en hel utbildning utomlands. Det är också möjligt att söka stipendium för praktik som utgör del av utbildningen. Läs mer om Visbyprogrammet [här](#).

STINT

Stiftelsen för internationalisering av högre utbildning, **STINT**, har ett program som ger stöd till unga forskare som vill bygga upp internationellt samarbete med andra yngre forskare.

3.1.4 VUXENSTUDERANDE

GRUNDTVIG

Grundtvig är ett delområde inom EU:s Program för livslångt lärande. Programmet vänder sig till organisationer som främjar vuxnas lärande. Aktörer inom vuxenutbildning kan vara såväl formella (skolor, universitet) som informella (folkbildningsorganisationer, föreningar, bibliotek, museer). Privata utbildningsorganisationer är också välkomna.

Grundtvig består av flera olika delar, men den del som kan bidra till studerandes mobilitet är *Partnerskap för lärande* som möjliggör samarbete i projektform i mindre skala för organisationer utan tidigare erfarenheter från internationellt samarbete. Utbyte av erfarenheter

och metoder inom ett valt temaområde är kärnan i samarbetet, varför projektmöten samt lärar- och studerandeutbyten är vanliga aktiviteter. Mer information finns på **Internationella programkontorets webbplats**.

NORDPLUS VUXEN

Nordplus vuxen är Nordiska Ministerrådets mobilitets- och nätverksprogram för vuxnas lärande. Programmet syftar till att skapa samarbete, utveckling och förnyelse inom alla former av vuxnas lärande; både formellt, informellt och icke-formellt lärande och oberoende av vilken organisation som anordnar möjligheten till lärande.

Programmet ger bidrag till praktik och fortbildning för personal och studerande samt till olika typer av samarbetsprojekt inom vuxenutbildning mellan länder i Norden och Baltikum. Programmet administreras av **Internationella programkontoret**.

LEONARDO DA VINCI, PRAKTIK OCH UTBYTEN

Detta program presenteras *under avsnitt 4.1.1. Praktik inom utbildning*

VISBYPROGRAMMET

Svenska institutets *Visbyprogram* har inom vuxenutbildning möjlighet att ge stöd till projekt och nätverk, individuella stipendier och stipendier för kontaktbesök. Individuellt stipendium kan sökas för studier i samarbetsländerna och ges för en månad upp till ett läsår. De studier för vilka stipendium söks ska ligga i linje med de tidigare bedrivna studierna eller komplettera tidigare studier. För mer information, besök **Svenska institutets hemsida**.

3.2 STUDIER PÅ EGEN HAND

Den som vill åka utomlands på egen hand får vara beredd på att ägna en hel del tid åt att leta information. Många av de praktiska frågor man får hjälp med att ordna om man åker inom ett program måste man själv ta hand om. Man måste också konkurrera om en utbildningsplats med värdlandets studenter. Möjligheterna är oändliga, men det finns några grundläggande frågeställningar:

- ★ Vilken typ av studier är av intresse (ämnen, på vilken nivå etc)?
- ★ Var erbjuds utbildningen och på vilket undervisningsspråk?
- ★ Vad kostar studierna (t ex terminsavgift) och kan man få studiemedel?
- ★ Hur lång tid vill man ägna åt utlandsstudier?
- ★ Vilka är antagningskraven och vilka är möjligheterna att bli antagen?

Det är viktigt att ordentligt fundera igenom vilket syftet är och vilka förväntningar man har på sina utlandsstudier; Blir studierna gångbara i Sverige? Och hur vill man använda dem – som avstamp för vidarestudier eller kanske som en extra merit när man söker arbete?

En rad praktiska frågor, såsom boende, ansökan, översättning av betyg, eventuella språktest m.m. måste förberedas. De tidigare avsnitten 2.3 *Förberedelser*, 2.4 *Tillgodoräknanden och erkännanden samt avsnitt 3.3 Finansiering av utlandsstudier*, innehåller alla viktig information för den som ska åka ut på egen hand.

Det finns också olika förmedlingar som mot en programavgift erbjuder praktisk hjälp till studier i Europa eller övriga världen på både gymnasie- och universitetsnivå. I programavgiften ingår ofta resor, avgifter, värdfamiljsboende, m.m. Kraven är dock desamma som om man söker till utlandsstudier på egen hand. Det är bra att vara medveten om att de flesta förmedlingar representerar vissa högskolor eller universitet och alltså inte erbjuder en heltäckande bild av utbildningsutbudet i ett visst land. En del förmedlingar är specialiserade enbart på språkstudier, se vidare 3.2.5 *Språkstudier*, medan andra erbjuder studier inom olika ämnen och program. **Syoguiden** har information om förmedlingar.

Nedan följer information om hur man på egen hand kan hitta vägar till studier i Europa.

3.2.1 Information om utbildning i andra länder

Flera europeiska länder har informationskontor i Sverige, där man tillhandahåller information om studier och utbildning: **British Council**, **Franska Institutet**, tyska **Goethe-Institutet**, **Spanska kulturinstitutet**, **Italienska Kulturinstitutet**, **Tjeckiska centret**, **Polska institutet**, och **Finlandsinstitutet**.

För information om utbildning i både ovanstående och övriga länder kan man också vända sig till:

- ★ Den europeiska utbildningsportalen, **PLOTEUS**.
- ★ **Eurydice** som ger information om utbildningssystem och utbildningsfrågor i de olika medlemsländerna och på EU-nivå.
- ★ **Högskoleverkets webbplats** om utlandsstudier.
- ★ **Europeiska ungdomsportalen**.
- ★ Syoguidens webbplats om **studier i utlandet**.
- ★ Olika databaser med länkar till utländska universitet, t ex **My Tellus**
- ★ Respektive **ambassad eller konsulat** i Sverige eller den svenska beskickningen i det nya landet.

3.2.2 Grundskole- och gymnasieutbildning

SVENSK GRUNDSKOLEUNDERVISNING I UTLANDET

Det finns ett antal skolor i utlandet avsedda för svenska barn som bor utomlands. I de flesta utlandsskolor undervisas endast åk 1–6. Reguljär undervisning i årskurserna 7–9 finns på följande platser i Europa: Bryssel, Fuengirola, London, Madrid och Paris. Elever som vill läsa åk 7–9 enligt svensk läroplan och som inte befinner sig på dessa orter kan följa distansundervisning för utlandssvenskar vid **Sofia skola** i Stockholm.

Svensk undervisning/utbildning utomlands tillhandahålls även vid internationella skolor i Paris och Warszawa samt vid Europaskolor, skolor för barn till EU-tjänstemän. För de svenska barn och ungdomar som studerar vid en lokal eller internationell skola erbjuds kompletterande svensk undervisning några timmar i veckan på ett mycket stort antal platser i världen.

För ytterligare information om svensk undervisning i utlandet, besök **Skolverkets webbplats**.

SVENSK GYMNASIEUNDERVISNING I UTLANDET

Barn och ungdomar vars föräldrar tjänstgör i företag och organisationer utomlands erbjuds svensk utlandsundervisning på en mängd platser i världen. I Europa finns reguljär svensk gymnasieundervisning dock endast vid de svenska skolorna i Bryssel, Fuengirola, London, Madrid och Paris. De elever som inte befinner sig på dessa orter är hänvisade till distansstudier.

Kompletterande svensk undervisning några timmar i veckan finns på ett mycket stort antal platser i världen och flera internationella gymnasieskolor som ingår i IBO (International Baccalaureate Organisation) erbjuder svenska som B- eller C-språk. Detta ger dock inte tillräcklig behörighet för fortsatta studier på högskola i Sverige (för detta krävs svenska B).

Distansutbildning för svenska gymnasieungdomar utomlands anordnas av **Värmdö gymnasium** i Stockholm. Skolverket har mer information om **svensk utlandsundervisning**.

INTERNATIONAL BACCALAUREATE, IB

IB-programmet, International Baccalaureate, är ett internationellt erkänt gymnasieprogram som finns i över 100 länder. Undervisningen vid den treåriga utbildningen ges på engelska, och ger tillträde till studier vid de flesta universitet i världen, inklusive de svenska. Utbildningens innehåll och kvalitet garanteras av en oberoende organisation, International Baccalaureate Organization, IBO. Grundtanken med IB-programmet är att kunna erbjuda familjer resp. elever som flyttar över världen samma gymnasieutbildning. Eleverna kan alltså fortsätta sina studier vid ett IB-program i ett annat land, utan kom-

pletteringar eller förbehåll. I Sverige finns ca 25 skolor som erbjuder IB-program. För mer information, besök **International Baccalaureate Organizations webbplats** eller någon av de **svenska gymnasieskolor** som erbjuder IB-programmet.

REGULJÄRA GYMNASIESTUDIER I ETT ANNAT EUROPEISKT LAND

Om man ska studera inom ramen för ett annat lands reguljära gymnasieutbildning finns ingen given väg att gå. En bra början är att vända sig till landets **ambassad eller konsulat** i Sverige eller till den svenska beskickningen i det nya landet.

För att få ett svenskt slutbetyg och/eller skaffa sig grundläggande behörighet för högskolestudier i Sverige måste man oftast vid hemkomsten komplettera sin utbildning. *Se vidare under 2.4.2 Tillgodoräknanden av studier.*

UTBYTESSTUDIER PÅ GYMNASIET

Som gymnasieelev kan man också studera utomlands genom utbytesstudier inom ramen för sin svenska gymnasieutbildning. Möjligheterna finns presenterade under 3.1.2 *Elever på gymnasiet*. Läs om möjligheter att tillgodoräkna sig utbytesstudier under 2.4.2 *Tillgodoräknanden av studier*.

3.2.3 Högskoleutbildning

För den som söker sig till en utländsk högskoleutbildning på egen hand är det viktigt att kontrollera att utbildningen är godkänd av myndigheterna i värdlandet samt eventuellt dess värde på den svenska arbetsmarknaden.

När det gäller ansökningsförfarandet är det bäst att ta kontakt direkt med det berörda universitetet för att få veta när och hur man söker samt vad utbildningsanordnaren kräver av en svensk sökande. Tänk på att de flesta universitet tar ut terminsavgifter från studenter som studerar utanför utbytesavtal. Man har dock möjlighet att få extra studielån beviljat av **CSN** för att täcka dessa kostnader.

De tidigare avsnitten 2.3 *Förberedelser*, 2.4 *Tillgodoräknanden och erkännanden* samt avsnittet 3.3 *Finansiering av utlandsstudier*, innehåller viktig information för den som ska studera på universitet/högskola utomlands på egen hand. För att hitta universitet i Europa, se avsnitt 3.2.1 *Information om utbildningar i andra länder*.

3.2.4 Språkutbildning

Många ungdomar är intresserade av utlandsstudier för att förbättra sina språkkunskaper. Det finns en mängd olika aktörer inom språkstudieområdet. Språkresearrangörerna erbjuder oftast språkkurser för olika åldrar och på olika nivåer. Utbudet består därför av en mängd

olika alternativ; kortare språkkurser för barn och ungdomar, eftergymnasiala heltidsstudier, språkkurser för yrkesverksamma, 50+ respektive senior kurser, företagsutbildningar med mera.

Att förbättra sina språkkunskaper kan vara en god investering. Man bör dock vara medveten om att det är mycket svårt att tillgodoräkna sig dessa studier som en del av en eventuell högskoleutbildning.

CSN tillämpar särskilda regler för studiemedel i samband med språkstudier, dessa finns återgivna under *3.3.3 Studiemedel för språkstudier*.

Några av de större språkresearrangörerna finns samlade på **Språkreseguiden**. Det finns utöver dessa en ofantlig mängd andra företag och organisationer som förmedlar språkstudier. Det stora utbudet kan skapa osäkerhet beträffande vad som skiljer företagen åt utöver priset. Ett sätt att skapa sig en uppfattning är att kontakta **Allmänna reklamationsnämnden** för att kontrollera om företaget/organisationen ådragit sig några klagomål.

Man kan också ordna sina språkstudier på egen hand. Utbildningsanordnare som erbjuder språkutbildning i olika europeiska länder finns bl a tillgängliga på Europeiska Kommissionens utbildningsportal, **PLOTEUS**.

3.3 FINANSIERING AV UTLANDSSTUDIER

Att studera utomlands kräver planering av hur studierna ska finansieras. Det är därför viktigt att i förväg göra upp en budget och räkna på kostnader för terminsavgifter, kurslitteratur, boende, resor och försäkringar samt levnadsomkostnader i form av mat, kläder och nöjen. Det kan också tillkomma en hel del utgifter i samband med förberedelserna inför utlandsstudierna, exempelvis för visum, översättning av betyg, legalisering av dokument, språktest, inskrivningsavgift etc.

På **Konsumentverkets hemsida** finns råd om levnadskostnader. Dessa är visserligen utformade för dem som bor i Sverige, men kan ge vägledning om vilka utgifter man bör ta med i beräkningen.

Under rubriken "Att flytta till ett annat land" kan man i den europeiska utbildningsdatabasen **PLOTEUS** få tips om levnadskostnader i vissa länder.

3.3.1 Utbytesprogram

Ett sätt att finansiera sin utlandsvistelse är att åka iväg inom ett utbytesprogram. Om man blir beviljad stipendium inom ett utbytesprogram får man mycket av sin utlandsvistelse betald. Dessutom behöver man inte tänka på eventuella terminsavgifter. I övrigt får man ta med sig sitt vanliga studielån, under förutsättning att man uppfyller grundläggande villkor för studiemedel. På **CSN:s hemsida** kan man läsa mer om dessa villkor. Se även *avsnitt 3.1 Studera inom ett program*.

3.3.2 Studiemedel

Centrala studiestödsnämnden, CSN, beviljar studiemedel för utlandsstudier utifrån vissa grundläggande krav:

Om man ska studera på gymnasienivå inom Norden kan man få studiehjälp beviljat under i princip samma förutsättningar som i Sverige. Studiehjälp för gymnasiestudier utanför Norden kan beviljas om studierna inte med lika stor fördel kan bedrivas vid en skola i Sverige, den ska t.ex. innehållsmässigt skilja sig väsentligt från närmaste svensk motsvarighet. Utbildningen ska också vara godkänd i studielandet. Dessutom finns vissa krav beträffande bl a folkbokföring och utbildningens längd. För mer information, besök **CSN:s hemsida**.

För högskolestudier krävs att studierna bedrivs på heltid och att utbildningen pågår i minst 13 veckor. De kurser som studenten söker studiemedel för måste också kunna tenteras. Utbildningen ska dessutom hålla så kallad godtagbar standard. Grundkravet är att utbildningen ska vara erkänd av utbildningsmyndigheterna i studielandet. Man bör därför innan man söker till en utbildning kontakta CSN för att kontrollera vilka utbildningar som kan anses godkända. För utbildningar på eftergymnasial nivå utanför Norden, är det **Högskoleverket** som står för denna bedömning. Man måste även ha samma grundläggande behörighet för högskolestudier som i Sverige. Utöver detta finns också speciella krav beroende på land, utbildningsform och utbildningsnivå. Mer information finns **här**.

Bidragdelen för studier utomlands är densamma som för studier i Sverige. Däremot varierar lånedelen beroende på kostnadsläget i det aktuella landet. Det finns också möjlighet till merkostnadslån från CSN för utgifter i form av terminsavgifter, resor till och från Sverige samt försäkring. Merkostnadslånet varierar i storlek, men har en övre gräns; om den aktuella utbildningen är mycket dyr eller om den utlandsstuderande vill åka hem ofta, så måste dessa utgifter finansieras på egen hand.

3.3.3 Studiemedel för språkstudier

Studiemedel kan beviljas för språkstudier utomlands, men utöver de grundläggande kraven för utlandsstudier finns då ytterligare specifika krav. Europeiska språk ska t ex läsas i Europa. Ett generellt krav är att språket måste ha officiell status i studielandet. Språkkursen ska avslutas med ett kunskapsprov där det framgår om eleven är godkänd eller inte på kursen. **CSN** har mer information.

För den som är antagen till andra eftergymnasiala studier utomlands, finns möjlighet att få studiemedel beviljade för att läsa en kortare **förberedande språkkurs** inför dessa studier.

3.3.4 Stipendier

Eftersom studier utomlands innebär högre kostnader än studier i Sverige, så kan det vara värt mödan att undersöka möjligheten att få stipendier. En annan orsak kan vara att man vill gå en speciell utbildning som man inte kan få studiemedel för.

Som utbytesstudent får man i regel ett stipendium eller resebidrag. Om man ordnat utlandsstudierna på egen hand eller via en organisation kan det dock också finnas möjlighet att få stipendier. I de flesta länder finns statliga stipendier för studerande från andra länder, dessutom brukar universiteten och högskolorna själva ha stipendier som de delar ut till utländska studenter. Svenska universitet och högskolor tillhandahåller information om stipendier som är knutna till det egna lärosätet och som studenter hos dem kan söka. Även **Svenska institutet** har information om en lång rad stipendier, som kan sökas för studier i flera olika länder i Europa.

Dessutom finns det en mängd privata stiftelser och fonder, både i Sverige och utomlands, som man kan söka stipendier hos. Oftast måste man uppfylla ett eller flera olika villkor för att kunna få ett stipendium. Ett vanligt krav är att man är född eller bor på en viss plats eller i en viss del av Sverige. Andra stipendier förutsätter att man ska studera på en viss ort eller vid en viss skola. Det finns också stipendier som är knutna till utbildningens inriktning i form av idrottsstipendier, musikstipendier etc. I kraven för stipendier kan det även förekomma krav på ålder, kön, social bakgrund med mera.

För att undersöka möjligheten till stipendier kan man leta i olika stipendiehandböcker. Följande handböcker kostar mellan ca 200–700 kr att köpa, de brukar även finnas tillgängliga på biblioteken; **Stora fondboken och Scholarships & Grants, Fonder och stipendier i Sverige.**

Att leta stipendier är oerhört tidsödande. Det finns därför stipendiekonsulter som mot en avgift gör ”matchningar” mot en angiven sökprofil. Kostnaden för denna tjänst är ca 200–400 kr. Webbadresser till företag som erbjuder denna tjänst är: **www.stipendier.se, www.globalgrant.com, www.stipendier.nu, www.algonet.se/~aa-stip.**

ERASMUS

Studenter inom grund- och forskarutbildning kan inom *Erasmus* få stipendium beviljat för en praktikperiod på 3–12 månader hos ett företag eller en organisation i Europa. Stipendium för praktik på ambassader, konsulat eller inom EU-representationen beviljas ej. Praktiken behöver inte vara poänggivande men skall minst tillgodoräknas inom Diploma supplement (*se avsnitt 2.2.4*). Se vidare programbeskrivning under *avsnitt 3.1.3, Studenter på högskolan*. Ytterligare information finns [här](#).

NORDPLUS

Även inom *Nordplusprogrammet* ges möjligheter till stipendier för praktikrelaterade utbyten under 1–12 månader. Se vidare programbeskrivning under *avsnitten 3.1.1 Elever i Grundskolan, 3.1.3 Studenter på högskolan samt 3.1.4 Vuxenstudier*. **Internationella programkontoret** har ytterligare information.

ARBETSPLATSFÖRLAGD UTBILDNING (APU) UTOMLANDS FÖR ELEVER PÅ GYMNASIESKOLANS YRKESFÖRBEREDANDE PROGRAM

Skolverket har i uppdrag att ge stöd till skolor, för att elever skall kunna genomföra delar av den arbetsplatsförlagda utbildningen (APU) utomlands. Syftet är att ge eleverna yrkesmässig utveckling, tillfällen till kulturellt utbyte och ökade språkfärdigheter. Stödet omfattar nationella program och specialutformade program i gymnasieskolans yrkesförberedande utbildningar där det av programhandledningen framgår att delar av utbildningen skall arbetsplatsförläggas.

Skolverkets stöd avser främst bidrag till elevers resor och uppehälle. För mera information besök deras [webbplats](#).

VISBYPROGRAMMET

Inom Svenska institutets *Visbyprogram* finns möjlighet att söka stipendium för praktik som utgör en del av en utbildning. Se vidare programbeskrivning under *avsnitt 3.1.3 Studenter på högskolan* samt [Svenska institutets webbplats](#).

COMENIUS ASSISTENTER

Blivande lärare inom alla ämnesinriktningar med minst två års högskolestudier, men även nyexaminerade lärare som saknar fast anställning, kan få stipendium för praktiktjänstgöring i 3–10 månader, som så kallade **Comenius assistenter**. Bidraget gäller för praktik på förskola, skola eller vuxenutbildningsinstitution i Europa.

YRKES- ELLER ÄMNESSPECIFIK PRAKTIK

The International Association for the Exchange of Students for Technical Experience, **IAESTE**, är en internationell organisation som förmedlar utlandspraktik till högskolestuderande teknologer och naturvetare.

Praktikplatserna delas in i forskning och utveckling, ingenjörspatik samt verkstads- och miljöpraktik. IAESTE:s mål är att studerande inom högre teknisk och naturvetenskaplig utbildning ska få internationell kompetens – bättre språkkunskaper, nya erfarenheter och kännedom om andra kulturer. Dessutom syftar IAESTE till att öka den internationella förståelsen mellan studenter i olika länder. Praktikperioden kan vara mellan 2 och 18 månader. Programmet ger inget ekonomiskt stöd utan arbetsgivaren ska betala en lön som täcker kost och logi samt fickpengar. Arbetsgivaren bör också ordna bostad.

Det finns flera organisationer som erbjuder olika typer av yrkes-specifik praktik för studerande: **AISEC** för ekonomistuderande, **ELSA** för juridikstuderande, **IFMSA** för medicinstuderande, **IPSF** för farmacistuderande, **JUF** för praktik med anknytning till jordbruk och **FUF** för praktik med anknytning till globala utvecklingsfrågor.

4.1.2 Praktik för arbetssökande

LEONARDO DA VINCI

Inom *Leonardo da Vinci, Praktik och utbyten* finns möjligheter att anordna praktik för arbetslösa i företag och utbildningsorganisationer mellan 3–26 veckor. Se vidare programbeskrivning under *avsnitt 4.1.1 Praktik inom utbildning*. För ytterligare information besök **Internationella programkontorets webbplats**.

SIDAS RESESTIPENDIUM

Sidas resestipendium riktar sig till studenter och nyutexaminerade vid högskolan som blivit antagna till obetald praktik inom internationella organisationer, t ex FN:s och EU:s institutioner. Stipendiet syftar till att främja intresset hos yngre akademiker att i framtiden söka tjänster inom internationella organisationer som arbetar med frågor som berör det svenska utvecklingssamarbetet.

Kraven för att kunna söka ett resestipendium är följande:

- ★ Den sökande ska vara antagen till en praktikplats.
- ★ Den sökande ska studera på högskolans grundnivå eller nyligen ha avslutat sin akademiska utbildning. Praktikperioden ska starta senast två år efter avslutade studier.
- ★ Den sökande ska antingen vara svensk medborgare, ha permanent uppehållstillstånd (PUT) i Sverige eller vara nordisk medborgare folkbokförd i Sverige sedan minst ett år.
- ★ Praktiken ska vara obetald och omfatta minst två månader.

Stipendium för praktik på nationella organisationer, svenska ambas-

sader, delegationer och konsulat beviljas ej, med undantag för Sveriges FN-delegation i New York, Wien eller Genève och Sveriges OSSE-delegation i Wien.

Läs mer på [Internationella programkontorets webbplats](#).

HALLÅ PRAKTIKANT

UD och Sida har gett ut en skrift om praktik och utbildningstjänstgöring vid internationella organisationer. Skriften finns som pdf-fil på [Sida:s webbplats](#), titta under ”Lediga tjänster – Praktik vid internationella organisationer”.

Skriften riktar sig främst till yngre akademiker som nyligen avslutat sina studier och innehåller information om olika organisationers praktikprogram. Organisationerna utgörs av stora FN-organ som WHO, UNESCO, UNICEF samt en mängd övriga organ, program och fonder inom FN med huvudkontor på olika platser i världen. Även Världsbanken, OECD med flera finns representerade.

Praktiktjänstgöringen är i de flesta fall oavlönad. Praktikanten ordnar själv bostad och står för alla kostnader som sjukförsäkring, uppehälle, samt resa till och från praktikplatsen. Sjukförsäkring är obligatoriskt. För praktiktjänstgöring som är oavlönad, omfattar minst två månader samt uppfyller övriga villkor kan SIDA:s resestipendium sökas (se ovan).

PRAKTIK VID EU:S INSTITUTIONER

Varje år ges några tusen unga människor möjlighet att praktisera vid de olika EU-institutionerna i Europa. Som praktikant får man en värdefull insyn i och erfarenhet av EU:s verksamhet, en erfarenhet som kan underlätta inträdet i arbetslivet.

Oavlönade praktikplatser i 1–4 månader vid Europaparlamentet kan sökas efter avslutad gymnasieutbildning och av universitetsstudenter. Den som söker praktikplats måste vara 18–45 år. Sökande som har avlagt en universitetsexamen omfattande minst 180 hp, varav 90 hp av fördjupade studier i ett ämne kan även söka en avlönad praktikplats vid Europaparlamentet. Läs mer om praktik vid Europaparlamentet [här](#).

Om man uppfyller ovanstående krav på akademiska meriter, alternativt har studerat minst åtta terminer på högskola/universitet eller efter tre års studier behöver en praktikplats, kan man även söka plats vid någon annan enhet inom EU, t ex Europarådet, Ekonomiska och sociala kommittén eller Europeiska regionkommittén.

För den som besitter fördjupade språkkunskaper eller har studerat ekonomi/revisionsrätt respektive juridik på universitetsnivå finns möjlighet att söka praktikplats vid ytterligare EU-enheter, t ex Europeiska kommissionen, EG-domstolen eller Europeiska revisionsrätten.

Enheterna erbjuder både avlönade och oavlönade praktikplatser.

Vid de avlönade praktikplatserna tilldelas praktikanten ett stipendium, beloppet varierar mellan de olika enheterna. För ansökningsblanketter och mer information om EU-praktik besök **Europeiska Kommissionens webbplats** "Skolor och Utbildning – Praktik".

TRAINEE

En av vägarna in i arbetslivet och samtidigt till utlandet kan vara via en traineeplats. Traineeprogrammen erbjuds av större företagskoncerner och innehåller mycket ofta en utlandspraktik. Man kan också söka en traineeplats på ett företag utomlands.

Traineeprogram erbjuds nyexaminerade högskolestudenter och är ett sätt för arbetsgivare att rekrytera framtida medarbetare. En traineeplats innefattar praktik inom företagets alla delar som t ex produktion, administration, försäljning, lagerarbete och marknadsföring kombinerat med teoretisk utbildning och projektarbeten. De olika traineeprogrammets syfte, längd och innehåll varierar, liksom vilka krav som ställs.

På följande webbsidor kan man hitta information om trainee platser:

Europaparlamentet, **Infoteket.se**, **TraineeGuiden.se**, **Jobsafari** samt **Trainee.nu**.

4.1.3 Övriga länktips praktik

- ★ På **Europeiska ungdomsportalen** finns under "Arbeta" och "Praktik" tips på en rad praktikmöjligheter samt vägar för att hitta en praktikplats i Europa.
- ★ På webbplatsen **EUNEXT** kan man hitta information och utbyta erfarenheter om praktik i Europa.
- ★ Praktikguiden på **Syoguiden**
- ★ **My Tellus**

4.2 ARBETE

4.2.1 Reguljärt arbete

För att söka reguljärt arbete i andra länder gör man i princip på samma sätt som när man söker arbete i Sverige. Nedan finns exempel på hur man kan hitta arbetsgivare i Europa.

ARBETSFÖRMEDLINGEN OCH EURES

De svenska arbetsförmedlingarna ingår i ett europeiskt nätverk, **EURES**, och kan genom detta hjälpa arbetssökande att hitta arbete inom EU/EES och ge information om lediga platser i andra länder. Ibland arrangeras

även olika typer av aktiviteter i form av mässor och rekryteringsträffar för lediga jobb utomlands.

Genom **EURES databasen** förmedlas information om sociala förmåner, beskattningsvillkor, levnadsomkostnader och arbetsmarknadsinformation i olika europeiska länder samt länkar till utländska förmedlingar och jobbdatabaser. Mer information finns tillgänglig på arbetsförmedlingarna och genom de särskilda EURES-rådgivarna samt på **AMS webbplats**.

På AMS webbplats under ”**Söka jobb - Utomlands**” finns både allmänna och landsspecifika tips om hur man hittar jobb utomlands.

UTLÄNDSKA ARBETSFÖRMEDLINGAR, REKRYTERINGSBYRÅER

I många länder finns olika typer av arbetsförmedlingar, både privata och offentliga. I vissa länder kan de vara mycket specialiserade och endast förmedla till en viss typ av arbetstagare, inom en viss bransch eller liknande. Med undantag för au-pairförmedlingar är det inom EU/EES olagligt för rekryteringsföretag att ta ut någon form av förmedlingsavgift för arbetssökande. Det är arbetsgivaren som ska debiteras för rekryteringstjänsterna.

I **EURES portalen** finns länkar till utländska arbetsförmedlingar under respektive land. Fler användbara webbadresser finns under *avsnitt 4.2.2. Övriga länktips arbete*.

TIDNINGAR OCH ANNONSER

Många arbeten finns tillgängliga bland platsannonserna i utländska tidningar. Genom att läsa dessa kan man också skaffa sig en uppfattning om arbetsmöjligheterna i landet. De vanligaste dagstidningarna och tidskrifterna finns tillgängliga i exempelvis välsorterade tidningsbutiker, större bibliotek samt på respektive lands ambassad.

Hos **Online newspapers** finns länkar till tidningar i hela världen.

SÖKA DIREKT

I många länder är det vanligt att lediga jobb utannonseras och söks på plats i landet; lediga butiks- och restaurangarbeten annonseras t ex ofta genom anslag och lappar i skyltfönster. Det är även vanligt att den arbetssökande själv söker upp tänkbara arbetsgivare och presenterar sig. Att på egen hand skriva till företag som man kan tänka sig att arbeta för är ett ofta uppskattat initiativ bland många arbetsgivare i andra länder. Detta uppfattas som ett tecken på initiativkraft och framåtanda. Eftersom ett anställningsförfarande kan bli kostsamt i form av annonsering och tidsödande i behandlingen av alla ansökningar, så håller vissa företag och organisationer (t ex Röda korset) också register över personer som anmält intresse att arbeta hos dem.

ARBETE INOM EU:S INSTITUTIONER OCH ORGAN

Information om lediga jobb inom EU:s institutioner finns på **Regeringskansliets webbplats**.

European Personnel Selection Office (EPSO) är EU-institutionernas gemensamma rekryteringsbyrå. EPSO arrangerar de uttagningsprov som sökande till fasta EU-tjänster måste genomgå för att få chans att komma med på de reservlistor som personal rekryteras från.

EPSO har även tagit fram en **broschyr** om karriärer inom EU:s institutioner.

ÖVRIGA LÄNKTIPS, ARBETE

- ★ I SACO:s skrift ”*Världen som arbetsmarknad*”, finns information både om möjligheterna till arbete utomlands och villkor för utlandsarbete. Skriften finns tillgänglig på **SACO:s webbplats**.
- ★ **Exportrådet** tipsar om karriärer utomlands och svenska företag etablerade i utlandet.
- ★ **Europeiska ungdomsportalen** informerar om arbete i Europa.
- ★ Hos många privata rekryteringsföretag kan man hitta information om lediga tjänster i andra länder, t ex **Manpower**, **Monster**, **Jobba Utomlands**, eller **JobPilot**.
- ★ **Euro Brussels**, European Affairs jobsite, innehåller information om arbeten inom både näringsliv och internationella organisationer i Europa.
- ★ **SyoGuidens** webbsidor om arbete i utlandet innehåller en mängd länkar. Det gör även den jobbportalen **Workshopping**.

4.2.2 Kortare anställningar

SOMMARJOBB/SÄSONGSJOBB

Det finns många möjligheter att skaffa ett sommarjobb eller säsongsjobb runt om i Europa. Vid Arbetsförmedlingarna arrangeras ibland olika typer av utlandsmässor och rekryteringsträffar för säsongarbete som t ex arbetstillfällen inom hotell- och restaurangbranschen i Alperna, underhållare på spanska turistorter samt olika möjligheter till sommarjobb utomlands som t ex fruktlockning. Mer information finns hos **AMS**.

Researrangörer söker ofta reseledare till sina resmål. Eftersom arbetet för det mesta är säsongbundet är säsongskontrakt vanliga i branschen. Minimåldern för reseledare brukar vara 21–23 år. Det finns också många andra arbeten på resmålen som barnledare, aktivitetsledare, konferensvärd med mera. För mera information, kontakta respektive researrangör.

Sommar-/säsongarbete annonseras på **AMS webbplats** samt på **Europeiska ungdomsportalen**.

Länkar till olika typer av sommarjobb och säsongjobb utomlands samt till annonser från utländska arbetsgivare finns också på t ex **MyTellus** och **Syoguiden**.

NORDJOB

Nordjobb erbjuder nordiska ungdomar sommarjobb i Danmark, Finland, Färöarna, Grönland, Island, Norge, Sverige eller Åland. Nordjobb förmedlar bostad till ungdomarna och arrangerar olika fritidsprogram minst två gånger per vecka där man lär känna andra Nordjobbare och bekantar sig med värdlandets kultur och den lokala miljön. På de flesta Nordjobborter finns även en gratis språkkurs som man kan delta i om språkkunskaperna behöver förbättras.

De arbeten som förmedlas är oftast traditionella sommarjobb som trädgårds- och lantbruksarbete, försäljning, servering, städning m.m. där ingen tidigare arbetserfarenhet eller yrkesutbildning krävs. Arbetsperioden varierar mellan en till fyra månader. De flesta arbetsperioder finns under juni till augusti, men det finns även arbetsgivare som behöver Nordjobbare redan i maj eller till och med september.

AU PAIR

Att arbeta som au pair innebär att man bor i en familj och har som huvuduppgift att ta hand om familjens barn, även enklare hushållsarbete kan ingå. Arbetstiden är oftast ca 30 timmar i veckan. Lönen består av fri kost och logi, samt fickpengar. Många som arbetar som au pair ges också möjlighet till språkstudier under vistelsen.

Att skaffa sig en au pair plats via privatannonser i dagstidningar är inte att rekommendera. Tillgängliga agenturer och förmedlingar garanterar att regelverk och gällande lagstiftning följs. Dessutom kan man få hjälp med att byta familj om det skulle visa sig att man inte trivs ihop.

Branschorganisationen **IAPA** kan ge mer information om vad det innebär att vara au pair och tips om förmedlingar – förmedlingar som är medlemmar i IAPA ska uppfylla vissa kvalitetskrav.

Ett au pair-avtal har utarbetats av Europarådets medlemsstater. De länder som skrivit under avtalet är: Belgien, Danmark, Frankrike, Grekland, Italien, Luxemburg, Norge, Schweiz och Tyskland. Avtalet tillämpas i stort sett även av de länder som inte skrivit under avtalet. Avtalstexten finns **här**. På samma webbsida finns en checklista med vad som är viktigt att ha med i ett avtal, och även ett förslag till hur en överenskommelse mellan au pair och värdfamilj kan utformas.

Övriga länktips Au pair,

Infoteket.se, **KTHNOC**, **Europeiska ungdomsportalen**, **Syoguiden**, samt **MyTellus**.

MILITÄR UTLANDSTJÄNST

Utlandsstyrkan är en enhet inom Försvarsmakten som medverkar i fredsbevarande insatser och återuppbyggnad av samhällen i andra länder. I utlandsstyrkan förekommer både militära befattningar och befattningar som kan sökas av civila personer utan militär grundutbildning, oavsett kön. Det kan t ex gälla sjukvårdspersonal, tolkar, maskinförare, juristbefattningar eller administrativa tjänster. Sökande till civila befattningar som inte genomgått värnplikstjänstgöring får innan tjänstgöringen genomgå en kort grundutbildning arrangerad av Försvaret. För mer information besök [Försvarsmaktens webbsidor](#).

4.2.3 Volontär

Att arbeta som volontär innebär att man under en period arbetar ideellt för en organisation eller förening och lever i arbetslandet under ganska enkla former. I utbyte för sin arbetsinsats får man fri kost och logi. Arbetet kan vara av många olika slag: socialt arbete (arbete med barn, fattiga, hemlösa etc.), jordbruksarbete, arbete med naturvård eller djurskydd, kulturminnesvård m.m.

För att få arbete som volontär/biståndsarbetare genom en svensk organisation krävs oftast en yrkesutbildning, några års yrkeserfarenhet samt goda språkkunskaper. Dessutom ska man helst ha varit aktiv inom en organisation. Om man vill arbeta som volontär innan man studerat klart eller hunnit skaffa sig yrkeserfarenhet finns det olika möjligheter att arbeta som ungdomsvolontär.

UNGDOMSVOLONTÄR

Om man väljer att arbeta som ungdomsvolontär bekostar man själv sin resa och försäkring, dessutom betalas ibland en avgift till den svenska eller utländska organisation som förmedlar volontärtjänsterna. Många av de svenska organisationerna hjälper dock ofta till med tips och idéer om hur man kan ordna sponsorer, t ex genom att skriva reseberättelser i lokaltidningen och hålla föredrag. Det finns också möjlighet att söka stipendier. [Folke Bernadottes minnesfond](#) delar t ex ut stipendier till volontärarbetare och volontärlägerdeltagare. Titta även under under avsnitt 3.3.4 Stipendier. I Forum Syds [Organisationskatalog](#) kan man hitta organisationer som arbetar med bistånd och volontärverksamhet.

EUROPEISK VOLONTÄRTJÄNST

EU-programmet *Unj och Aktiv* i Europa innehåller bl a delprogrammet Europeisk Volontärtjänst, som är en form av ungdomsvolontärtjänst. Ungdomar i åldern 18–30 år ges här möjlighet att delta i ett volontärprojekt inom Europa. För att delta måste man både hitta en "sändande" organisation som skickar iväg volontären och ett "volontärprojekt", det vill säga en organisation som kan ta emot volontären. Godkända mottagande organisationer finns samlade i en databas.

I programmet ingår resa, försäkring och uppehälle. Projektet pågår vanligen i 2–12 mån. Inga förkunskaper behövs. För mer information, besök **Ungdomsstyrelsen** respektive **Europeiska kommissionen**.

VOLONTÄRLÄGER

En annan möjlighet är volontärläger eller så kallade workcamps. Här betalar och ordnar lägerdeltagarna själva sin resa till och från lägret och lägerarrangören står för kost och logi. För att delta i ett volontärläger krävs oftast endast att deltagaren fyllt 18 år och har kunskaper i engelska. Ett volontärläger varar vanligen 2–3 veckor under sommaren och kan innefatta olika typer av arbeten; kulturminnesvård i Frankrike, miljöarbete i Skottland, arbete med barngrupper i Spanien, väganläggningsprojekt på Island och mycket annat. För mera information besök **Internationella Arbetslag** och **Service Civil International**.

FÖRENINGAR OCH ORGANISATIONER

Det finns flera svenska föreningar och organisationer som arrangerar olika typer av kortare utbytesprogram inom Europa. Ett exempel är **PeaceQuest**, en ideell fredsorganisation som anordnar utbyten i bl.a. Östeuropa med fokus på fred, demokrati och konflikthantering. Ett flertal ideella organisationer och föreningar i Sverige har lokalgrupper på olika platser i landet. Ett bra tips kan därför vara att undersöka vilket utbud som finns lokalt. Några föreningar och organisationer återfinns i länksamlingarna bland länktipsen.

ATT TÄNKA PÅ

Som volontär bör man se till att få en skriftlig överenskommelse om vad man förväntas göra och till vilken ersättning innan man tackar ja till en plats. Det är viktigt att jämföra olika organisationers upplägg: Vad kostar volontärvistelsen? Vad ingår? Vilken service och hjälp kan deltagaren räkna med från organisationen, och vad händer om vistelsen måste avbrytas? Ingår något försäkringsskydd?

ÖVRIGA LÄNKTIPS, VOLONTÄR:

Europeiska Ungdomsportalen tipsar om volontärverksamhet i Europa.

- ★ På Sidans globala forum för unga, **Zenit**, kan man läsa om olika sätt att ge sig ut i världen (Titta under "Engagera dig för världen").
- ★ **Globalportalen** har byggts av organisationer som arbetar med utveckling och bistånd.
- ★ **Sida** har samlat länkar till internationella organisationer.
- ★ **MyTellus** har samlat en rad länkar till volontäruppdrag.
- ★ På **Syoguiden** under "Utlandsarbete" kan man få tips om volontärarbete.

central position inom ett visst område, en position där man kan sprida erfarenheter vidare till andra.

Besöken pågår oftast under 1 vecka och varje besöksgrupp består av 10–15 deltagare från olika medlemsländer (1–2 från varje land) som träffas och gör studiebesök på skolor, myndigheter och andra relevanta organisationer.

Studiebesöken inriktas på olika teman. På Programkontorets hemsida finns en katalog över de studiebesök som erbjuds. Titta särskilt under rubriken ”Lifelong guidance and counselling”.

Om man blir antagen till studiebesöksprogrammet får man ett stipendium som bidrar till att täcka kostnader för resa och uppehälle. Ansökan görs individuellt on-line på **Programkontorets hemsida**.

Inom **Erasmus för lärare och administratörer** kan all personal vid universitet och högskolor söka stipendium för studiebesök hos partneruniversitet, organisationer eller företag i Europa. Vistelsen utomlands räknas som kompetensutveckling i tjänsten och man måste vara borta minst en vecka (fem arbetsdagar). Se vidare under *Erasmus i avsnitt 5.5*.

5.2 GÅ EN KURS PÅ INTERNATIONELL NIVÅ

Personal inom förskola, skola och vuxenutbildning kan söka stöd inom *Comenius eller Grundvig fortbildningsstipendier* för att delta i kurser på europeisk nivå tillsammans med kollegor från andra länder.

I databasen **Comenius/Grundvig Course Database**, kan man söka bland en rad kurser som på olika sätt rör utbildningsområdet. Ibland erbjuds även kurser med en direkt koppling till vägledning. Det finns också möjlighet att söka stipendium för att delta i andra kurser. Kravet är att motsvarande kurs inte skall finnas i databasen, samt att kursen har en tydlig europeisk dimension, d.v.s. att deltagarna kommer från flera olika europeiska länder.

Varje år ges tre möjligheter till ansökan. Man ansöker individuellt och kurserna pågår normalt mellan 1–5 veckor. Stipendiet bidrar till att täcka kostnader för resa, uppehälle och kursavgift samt i vissa fall språkliga förberedelser.

Se vidare **Comenius fortbildningsstipendier** respektive **Grundvig fortbildning**.

5.3 PRAKTISERA GENOM JOB-SHADOWING

”Jobbskuggning” utgör en aktivitet som bl a vägledare kan få stipendium för inom ramen för *Comenius/Grundvig fortbildningsstipendier*. Det innebär ett slags praktiktjänstgöring där man skuggar en kollega i ett annat land genom att arbeta parallellt med denna och följa med på allt han eller hon gör. En job-shadowing period skall pågå 1–6 veckor.

Man måste själv hitta en kollega och en arbetsplats där de är beredda att ta emot och i ansökan bör man bifoga ett brev från dem

med en plan för hur praktiktjänstgöringen är upplagd – det är viktigt att det inte liknar ett vanligt studiebesök utan att man ges möjlighet att följa med på ett ordinarie arbete.

Se vidare **Comenius fortbildningsstipendier**, respektive **Grundtvig fortbildning**.

Inom **Erasmus för lärare och administratörer**, finns möjlighet för högskolornas vägledare att genomföra en period av ”jobbskuggning” hos partneruniversitet, organisationer eller företag i Europa. Vistelsen utomlands räknas som kompetensutveckling i tjänsten och man måste vara borta minst en vecka (fem arbetsdagar). Se vidare under *Erasmus i avsnitt 5.5*.

5.4 DELTA I INTERNATIONELLA KONFERENSER

Den som arbetar inom förskola, skola eller vuxenutbildning eller på annat sätt arbetar med utbildning (lärarutbildare, studievägledare, handledare m fl) kan söka stöd inom *Comenius/Grundtvig fortbildningsstipendier* för deltagande i seminarier och konferenser i andra EU-länder. Det finns möjlighet att få bidrag till resa och uppehälle.

Se vidare **Comenius fortbildningsstipendier**, respektive **Grundtvig fortbildning**.

Stipendium för att delta i konferenser kan också sökas via **Programkontorets skolstipendier**. Dessa kan sökas löpande under året. Ansökan ska vara Programkontoret tillhanda senast sex veckor före planerad aktivitet. Här krävs ett aktivt deltagande i konferensen, t ex i form av ett föredrag, genom att leda en arbetsgrupp eller genom att presentera en utställning. Stor vikt läggs vid att bidragstagarna sprider sina erfarenheter vidare.

Konferenser på vägledningsområdet som kan komma ifråga är t ex **IAEVG:s årliga vägledarkonferenser**.

5.5 LEDA ELLER VARA PARTNER I ETT INTERNATIONELLT PROJEKT

Att vara partner i ett internationellt projekt skiljer sig från de individuella möjligheter som redovisats under avsnitt 5.1–5.4. genom att det här är skolan, högskolan, företaget eller organisationen där man arbetar som står som ansökare av projektmedel. Denna typ av utbytes- och utvecklingsprojekt kan beröra vägledningsområdet lika väl som andra utbildningsområden.

Möjligheten att tillsammans med en eller flera utländska partners, samarbeta runt ett tema eller ett särskilt arbetsområde, som man vill utveckla eller utbyta erfarenheter om, finns inom alla delar av *Programmet för Livslångt Lärande*. Nedan ges en kort presentation av möjligheterna inom respektive program. För ytterligare information om respektive delprogram hänvisas till **Programkontorets hemsida**.

COMENIUS

Comenius, som är den stora programdelen för skolområdet, från förskola till gymnasium, vänder sig till alla aktörer inom utbildning; lärare, övrig pedagogisk personal och elever.

Inom *Comenius Partnerskap* finns möjlighet att driva tvååriga samarbetsprojekt mellan ett antal europeiska skolor. Som deltagare i ett Comenius partnerskap samarbetar den egna skolan normalt med minst två andra skolor i två andra länder kring ett gemensamt tema. Det kan vara ett projekt som sätter elevaktiviteten i centrum. Det kan också vara ett projekt som i första hand gäller skolan som institution och syftar till erfarenhetsutbyte och metodutveckling, t ex på vägledningsområdet. Vägledaren kan också spela en aktiv roll i projekt som rör andra teman eller utvecklingsområden.

Inför en ansökan inom Comenius kan skolor också söka bidrag till ett *förberedande besök* för att diskutera och utarbeta projektplaner samt göra en projektansökan tillsammans med skolor i Europa. För förberedande besök ges bidrag för resa och uppehälle. Prioritet ges till skolor med ingen eller liten erfarenhet av internationellt samarbete.

Man kan även delta i så kallade *kontaktseminarier*. Bidrag kan sökas för resa och uppehälle i samband med kontaktseminariet. Här är dock antalet platser mycket begränsat. Ansökan kan göras löpande.

GRUNDTVIG

Inom *Grundtvig* har flera vägledningsorienterade projekt utvecklats. Programmet vänder sig till alla organisationer som främjar vuxnas lärande i sin verksamhet, vilket innebär att aktörerna kan vara såväl formella (kommunala vuxenutbildningar, universitet), ickeformella (folkhögskolor, studieförbund) som informella (föreningar, bibliotek, museer). Privata utbildningsorganisationer är också välkomna. Programmet vänder sig till lärare och annan pedagogisk personal inom vuxenutbildningen och folkbildningen, ledningspersonal, vägledare, studiebibliotekarier och museipedagoger.

Grundtvig partnerskap för lärande möjliggör samarbete i projektform i mindre skala för organisationer utan tidigare erfarenheter från internationellt samarbete. Utbyte av erfarenheter och metoder inom ett valt temaområde är kärnan i samarbetet, varför projektmöten samt personalutbyten är vanliga aktiviteter. Partnerskapen kan t ex omfatta besök hos partners i projektet eller utbyte av erfarenheter och metoder, men även anordnandet av konferenser och utställningar.

Inför en ansökan inom Grundtvig Partnerskap kan organisationer söka bidrag till ett *förberedande besök* för att diskutera, utarbeta projektplaner samt göra en projektansökan tillsammans med andra organisationer i Europa. Inom ramen för förberedande besök ges möjlighet att delta i så kallade *kontaktseminarier* för att hitta samarbetspartners i Europa.

Grundtvig multilaterala projekt är större projekt som vänder sig till

organisationer vilka arbetar med vuxnas lärande, t ex kommunal vuxenutbildning, folkbildning, universitet, NGOs, bibliotek och museer – även här är projekt inom vägledningsområdet möjliga.

LEONARDO DA VINCI

Leonardo da Vinci, som är inriktat på yrkesutbildning och kompetensutveckling i arbetslivet, vänder sig bl a till personalansvariga, utbildningsplanerare, utbildare, studie/yrkesvägledare, experter eller dem som har en annan befattning som gör det möjligt att sprida erfarenheter vidare i och utanför sin egen organisation.

Praktik och utbyten är en del inom programmet av särskilt intresse vad gäller vägledares rörlighet. Här kan Vägledare delta i erfarenhetsutbyten med utbildningsorganisationer och företag, mellan 1–6 veckor. Praktik och utbytesprojekt inom Leonardo da Vinci förutsätter ett samarbete mellan minst två länder inom programmet, varav Sverige utgör den ena partnern. Projekten är upp till två år långa vilket innebär att det är möjligt att skicka ut deltagare i flera omgångar i ett och samma projekt.

Inom Leonardo da Vinci *Partnerskap* kan vägledare vara med som en del av t ex skolans projekt. Ett partnerskapsprojekt är ett tvåårigt samarbetsprojekt mellan olika europeiska aktörer inom yrkesutbildning utifrån ett gemensamt tema. Aktiviteterna måste ha en klar koppling till yrkesutbildning och olika typer av aktörer ska vara involverade – inte bara utbildningsanordnare. För att delta krävs minst tre organisationer från tre olika länder.

Leonardo da Vinci *Utvecklingsprojekt* är stora projekt som ska fungera som motorer för att förbättra kvalitet och innovation inom yrkesutbildning. Här kan alla typer av organisationer som är verksamma inom yrkesutbildning och vägledning delta. Ett samarbete mellan minst tre länder krävs. I partnerskapet bör representanter från olika sektorer i samhället ingå, till exempel företag, arbetsmarknadens parter och utbildningsorganisationer.

Innan man skickar in en ansökan för ett Leonardo-projekt är det även möjligt att söka medel för *förberedande besök*. Syftet med besöket är att tillsammans med sin projektpartner planera det kommande projektet och sammanställa en ansökan. Inom Leonardo da Vinci anordnas även *kontaktseminarier* runt om i Europa på olika teman för att på plats hitta europeiska partners för ett gemensamt projekt.

ERASMUS

Inom högskoleprogrammet *Erasmus* är det möjligt för all personal vid universitet och högskolor att söka stipendium för utbyte eller praktik på ett universitet eller i företag och organisationer i Europa, under 1–6 veckor. Programmet heter *Erasmus för lärare och administratörer* och kan sökas för t ex studiebesök eller ” jobbskuggning ” hos partneruniversitet, organisationer eller företag i Europa. Vistelsen utomlands räknas

som kompetensutveckling i tjänsten och man måste vara borta minst en vecka (fem arbetsdagar).

Ramen för samarbetet består av en överenskommelse mellan Europeiska kommissionen och det enskilda universitetet (Erasmus University Charter – EUC). För att samarbete och utbyten ska komma till stånd måste det även finnas avtal mellan de enskilda universiteterna och högskolorna i Europa. För frågor som gäller ansökan för de olika aktiviteter som beskrivs vänder man sig till Erasmusansvarig på sitt universitet/sin högskola.

Vägledare kan också inom Erasmus, som administratörer inom högskolan, delta i ett så kallat *Tematiskt nätverk*. Här samarbetar Universitet/högskolor inom ett ämnesområde eller tema som är av gemensamt intresse. Detta kan till exempel gälla administrativa frågor. Nätverken är mycket stora (ca 30 partners) och deltagare kan vara utbildningsorganisationer, studentkårer, lärarförbund m fl, men ett universitet måste vara koordinator. Här söker universitetet direkt till kommissionen.

NORDPLUS

Genom *Nordplus* ger Nordiska Ministerrådet stöd till mobilitet, nätverksbyggande och samarbete mellan de fem nordiska länderna, de självstyrande områdena Grönland, Färöarna och Åland, samt de baltiska länderna Estland, Lettland och Litauen. Nordplus består från och med 2008 av ett program med fyra underliggande delprogram som vänder sig till alla aktörer inom utbildningsområdet – från grundskola till högre utbildning;

Inom *Nordplus Junior* kan lärare, elever och övrig pedagogisk personal inom förskolor, grundskolor, gymnasieskolor, yrkesskolor/läringsutbildningar delta i mobilitet (klassutbyten, elevutbyten och elevpraktik, lärarutbyten samt utbyten för annan pedagogisk personal, förberedande besök), nätverk eller utvecklingsprojekt.

Målgruppen för *Nordplus vuxen* är organisationer, institutioner, föreningar och andra som arbetar med vuxnas lärande och utveckling av vuxnas kompetenser. Programmet ger bidrag till samarbetsprojekt, utbildning och praktik.

Även inom *Nordplus Högre utbildning* samt *Nordplus Horisontal* kan finnas utrymme för vägledarrelaterade projekt. Under 2008 startar ytterligare två delprogram inom Nordplus, *Nordplus Språk* och *Nordplus Ryssland*, som vänder sig till hela utbildningsområdet, från grundskola till universitetsnivå.

5.6 DELTA I ETT VIRTUELLT DISKUSSIONSFORUM PÅ INTERNATIONELL NIVÅ:

Ett bra sätt att komma i kontakt med kollegor i andra länder är att delta i ett diskussionsforum på Internet. Sådana kontakter kan vara

ett första steg mot att skaffa sig projektpartners, men även för att diskutera frågor av gemensamt intresse eller för att ställa frågor.

GUIDENET

Guidenet är ett virtuellt diskussionsforum för vägledare i hela Europa. Det ger vägledare intresserade av att utbyta idéer och knyta kontakter möjligheten att kommunicera med likasinnade kollegor i andra länder i Europa. Medlemskapet är gratis och för att få tillgång behövs endast ett användarnamn och ett lösenord.

CEDEFOP LIFELONG GUIDANCE VIRTUAL COMMUNITY

EU:s expertgrupp för livslång vägledning har startat ett annat diskussionsforum inom ramen för **Cedefops webbsidor** för livslång vägledning. Här kan vägledare och andra intressenter på vägledningsområdet diskutera livslång vägledning och utvecklingen i Europa. (Cedefop, europeiskt centrum för utveckling av yrkesutbildning, är ett EU organ som har till uppgift att främja yrkesutbildning inom EU.)

5.7 HÅLLA SIG UPPDATERAD VAD GÄLLER DEN INTERNATIONELLA POLICYUTVECKLINGEN PÅ VÄGLEDNINGSSOMRÅDET:

Vägledning utgör ett eget politikområde inom EU och det händer mycket inom den internationella policyutvecklingen. Både som yrkesverksam vägledare och som ansvarig för vägledningsverksamhet kan man ha nytta av att hålla sig uppdaterad.

En bra källa till information är **Euroguidance Swedens webbsidor**, på Programkontorets webbplats. Euroguidance bevakar vad som händer och rapporterar under ”nyheter” om senaste nytt.

The European Training Village (ETV) är en interaktiv plattform för alla som är involverade i yrkesutbildning. Här finns ett eget nätverk för **Livslång vägledning**.

The International Centre for Career Development and Public Policy, **ICCDPP**, vill främja och stödja internationell överföring av kunskaper och goda exempel mellan olika länder och tittar på hur karriärutveckling kan bli en integrerad del av offentlig politik inom utbildnings- och arbetsmarknadssektorerna. Centret ger ut ett nyhetsbrev.

Under 2007 tog Europeiska Kommissionen initiativ till att utveckla ett policynätverk för vägledning, *The European Lifelong Guidance Policy Network*, ELGPN. Nätverket skall ge nationella myndigheter och andra involverade i vägledning möjlighet att utbyta erfarenheter och diskutera idéer som kan utveckla politiken på vägledningsområdet på både nationell och internationell nivå. Sverige har tagit beslut om att delta i nätverket och på **nätverkets hemsida** kan man ta del av det arbete som pågår.

5.8 EXEMPEL PÅ INTERNATIONELLA VÄGLEDNINGSPROJEKT

En lång rad europeiska projekt på vägledningsområdet har under åren utvecklats inom ramen för EU:s utbildningsprogram, en del av dem i svensk regi eller med svenska partners. Gemensamt för projekten är att alla på olika sätt försökt underlätta för eller utveckla vägledaryrket. Nedan följer några exempel på projekt inom vägledning och validering;

ACADEMIA – MOBILITET FÖR VÄGLEDARE

Syftet med projektet är att bidra till vägledares kompetensutveckling genom att erbjuda möjligheter att ta del av den utveckling som sker inom vägledningen i Europa, öka kunskapen om utbildning och vägledning i andra länder, öka medvetenheten om den europeiska dimensionen i vägledning samt bidra till att vägledare kan skapa egna nätverk för fortsatt transnationellt samarbete. Projektet erbjuder vägledare en möjlighet att åka ut i Europa på en veckas utbyte.

Projektet har en egen **webbplats**. Information om hur man söker finns på **Sveriges vägledarförenings hemsida**. Här finns även rapporter från de stipendiater som deltagit i utbyten.

EUROPE VOCATION – VOCATIONAL TRAINING FOR NON-EU NATIONALS

Projektet har tagit fram en handbok, Validation By Integration, som fritt kan laddas ner från hemsidan. Syftet är att tipsa om metoder för att kunna erbjuda icke EU-medborgare ett arbete som motsvarar deras kompetens och erfarenhet. ABF Sydvästra Götaland ansvarade för projektet. Till **projektets webbplats**.

VOCATIONAL GUIDANCE FOR LOW-PAID WORKERS

Projektet har utvecklat en utbildning för vägledare i att vägleda arbetstagare inom låglöneyrken. Arbetsförmedlingen i Östersund var svensk part. Till **projektets webbplats**.

GUIDANCE MERGER FOR SME INCREASE

Syftet med projektet är att ta fram verktyg och metoder för att stärka sambandet mellan studie- och yrkesvägledarnas och arbetsgivarnas insatser. Projektet syftar också till att ge bättre tillgång till information och vägledning för anställda. Centrum för flexibelt lärande, CFL:s vägledningseenhet i Söderhamn var svensk koordinatör. Till **projektets webbplats**.

EUROGUIDE VAL

Projektet syftar till att utveckla validering och vägledning för vuxna. Bland annat är tanken att de dokument som tas fram vid validering ska bli gångbara i hela Europa för att på så vis underlätta för män-

niskor att fritt kunna söka jobb och utbildning utomlands. Sverige har för första gången någonsin fått ansvaret för ett så kallat tematiskt nätverk inom Leonardo da Vinci-programmet. Centrum för flexibelt lärande (CFL) i Söderhamn ansvarar för projektet. Till **projektets webbplats**.

CAREER GUIDANCE SERVICES FOR ENTREPRENEURSHIP

Projektet har utvecklat riktlinjer för karriärvägledning och entreprenörskap för skolor, elever och mentorsföretag. Hjalmar Strömerskolan, Mitthögskolan, Wargentinskolan samt Global learning center var svenska partners. Till **projektets webbplats**.

FLER PROJEKTEXEMPEL PÅ VÄGLEDNINGSOMRÅDET

Fler projekt på vägledningsområdet kan man hitta i **Guidenet databasen** på Euroguidance nätverkets webbplats.

På Internationella programkontorets webbsidor för **Leonardo da Vinci utvecklingsprojekt** kan man bläddra bland projekt på temat vägledning/validering, en del med svensk koordinator och andra med enbart svenska partners.

ska främja institutionsuppbyggnad och regional utveckling inom högre utbildning. Det ska också stödja en utbildning av god kvalitet som främjar den socioekonomiska utvecklingen i ACP-länderna.

EU-AUSTRALIEN OCH EU-JAPAN

De båda programmen kan ge stöd till lärosäten i EU som vill utveckla samarbetet med Australien eller Japan. Det huvudsakliga syftet med programmen är att skapa förutsättningar för studentutbyten på masternivå; ett gemensamt program för studentutbyten ska leda fram till en examen på masternivå. I Japan kan projektet även omfatta studenter inom grundutbildningen (efter minst 2 års studier).

EU-KANADA OCH EU-USA

Programmen EU-Kanada och EU-USA stödjer högskolor och yrkesutbildningsinstitutioner som vill utveckla samarbetet mellan EU och Kanada respektive USA inom högre utbildning och yrkesutbildning. Även organisationer och företag kan delta. Projekten har ofta fokus på studentutbyten, men kan även handla om att utveckla internationella kursplaner, främja språkinlärning med mera.

EU-NYA ZEELAND

Syftet med EU-Nya Zeeland är att främja samarbete mellan EU och Nya Zeeland inom högre utbildning. Den huvudsakliga målsättningen är att skapa förutsättningar för studentutbytesprojekt på magisternivå. De deltagande lärosätena i Europa och Nya Zeeland ska utarbeta förslag på gemensamma studieprogram som leder fram till en examen på mastersnivå.

LINNAEUS PALME

Linnaeus-Palme är ett utbytesprogram för lärare och studenter på högskolan som syftar till att stärka svenska lärosätens samarbete med universitet i utvecklingsländer. Programmet består av två delar; Linnaeus, som gör det möjligt för svenska lärare och studenter att studera respektive arbeta i ett utvecklingsland och Palme, där lärare och studenter från tredje världen erbjuds att komma till Sverige.

MINOR FIELD STUDIES, MFS

MINOR FIELD STUDIES (MFS) är ett Sida-finansierat stipendium för mindre fältstudier. Det ger studerande på universitet och högskola möjlighet att på plats i ett utvecklingsland samla material till sin uppsats eller sitt examensarbete för en kandidat-, magister- eller masterexamen.

PROGRAMKONTORETS SKOLSTIPENDIER

Programkontorets skolstipendier ska stimulera samarbete mellan skolor/barnomsorg i Sverige och utomlands. Ambitionen är att utveckla

långsiktiga internationella kontakter genom bland annat projektsamarbete och utbyte med länder i Europa och övriga världen.

SAMARBETE MED UTVECKLINGSLÄNDER

Samarbete med utvecklingsländer är ett program vars syfte är att utveckla samarbete mellan svenska gymnasieskolor med yrkesförberedande program och likartade utbildningar och praktikplatser i utvecklingsländer.

TEMPUS

Tempus är ett EU-finansierat samarbetsprogram inom högre utbildning. Lärare och administratörer vid lärosäten i EU kan få stöd för samarbete med lärosäten i Oberoende staters samvälde (OSS), på västra Balkan samt i MEDA-länderna. Syftet är att stödja den demokratiska utvecklingen i partnerländerna.